

Univerzita Pardubice

Fakulta ekonomicko-správní

Vývoj platidel na českém území

Petr Hrobař

**Bakalářská práce
2014**

Rozsah grafických prací: -
Rozsah pracovní zprávy: cca 35 stran
Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/elektronická
Seznam odborné literatury:

KOLNÍKOVÁ, Eva. Bójske mince v centre a kontaktních zónách: Ku konfrontácii numizmatickej a archeologickej chronologie doby laténskej. In Numismatický sborník. Praha: Filosofický ústav AVČR, 2010. ISBN 9788070073384.

SCHEJBAL, Jiří. Základy peněžního vývoje. Brno: Masarykova univerzita, 1997. ISBN 9788021017344.

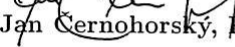
SÉM, Julius. Papírové peníze na území Československa 1762 - 1967. 1. vyd. Liberec: Numismatická společnost československá, 1967.

STANĚK a Jan BAJER. Peníze v Českých zemích: Přehled mincí a papírových peněz v dějinných a hospodářských souvislostech od 10. století dodnes. Praha: 9788090189317, 1995. ISBN 9788090189317.

VOREL, Petr. Od českého tolaru ke světovému dolaru: Zrození tolaru a jeho cesta v evropském a světovém peněžním oběhu 16.- 20. století. Praha: Rybka Publishers, 2003. ISBN 9788086182711.

VOREL, Petr. Od pražského groše ke koruně české: Průvodce dějinami peněz v českých zemích. Praha: Rybka Publishers, 2000. ISBN 9788086182360.

Vedoucí bakalářské práce:

Ing. Jan Černošský, Ph.D.
Ústav ekonomických věd

Datum zadání bakalářské práce: 1. října 2013

Termín odevzdání bakalářské práce: 30. dubna 2014

doc. Ing. Renáta Myšková, Ph.D.
děkanka

L.S.

doc. Ing. Jolana Volejšiková, Ph.D.
vedoucí ústavu

V Pardubicích dne 1. října 2013

Univerzita Pardubice
Fakulta ekonomicko-správní
Akademický rok: 2013/2014

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: Petr Hrobař
Osobní číslo: E10819
Studijní program: B6202 Hospodářská politika a správa
Studijní obor: Veřejná ekonomika a správa: Veřejná ekonomika
Název tématu: Vývoj platidel na českém území
Zadávající katedra: Ústav ekonomických věd

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cílem práce je zmapovat vývoj jednotlivých druhů platidel a jejich význam v historických souvislostech na českém území.

Zásady:

- Základní pojmy.
- Předmincovní platidla.
- Příčiny, okolnosti a důsledky vzniku resp. zániku jednotlivých emisí na českém území.
- Zpracování analýzy vybraných emisí včetně porovnání významu a vlivu daných emisí na postavení českého státu v historických souvislostech.
- Shrnutí poznatků.

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracoval samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využil, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byl jsem seznámen s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 30. 4. 2014

Petr Hrobař

PODĚKOVÁNÍ:

Tímto bych rád poděkoval svému vedoucímu práce Ing. Janu Černohorskému, Ph.D. za jeho odbornou pomoc, cenné rady a poskytnuté materiály, které mi pomohly při zpracování bakalářské práce.

ANOTACE

Práce je zaměřena na vznik obchodu a následné přiblížení jednotlivých forem směnných prostředků z hlediska jejich vzniku, zániku a specifik, které přinášely stále nové emise, až po současnost. Cílem práce je zmapovat vývoj jednotlivých druhů platidel a jejich význam v historických souvislostech na území našeho státu.

KLÍČOVÁ SLOVA

předmincovní platidla, směna, emise peněz

TITLE

The Development on Czech Territory

ANNOTATION

This thesis is focused on the emergence of trade and on approximation of individual forms of mediums of exchange from the perspective of their creation, extinction and specificities which brought still new emissions to the present. The aim is to map the development of various kinds of currency and their importance in the historical context of the Czech territory.

KEYWORDS

Means of payment before cash, exchange, emission money

OBSAH

ÚVOD	11
1 PŘEDMINCOVNÍ PLATIDLA A VZNIK PENĚZ	12
1.1 Období než vznikl směnný obchod	12
1.2 Období než vznikly mince.....	12
1.2.1 Barterová směna	12
1.2.2 Nepřímá směna	13
1.3 První mince na našem území.....	17
1.3.1 Importované mince na naše území	17
1.3.2 První mince ražené na našem území.....	18
1.3.3 O krok zpět, období bez mincí.....	19
2 ČESKÉ MINCOVNICTVÍ	21
2.1 Denárová měna	21
2.1.1 První období ražby denárů (9?? – 1050)	22
2.1.2 Druhé období (1050 - 1217)	23
2.1.3 Třetí období (1217 – 1300).....	25
2.2 Grošové období.....	28
2.2.1 Mincovní reforma Václava II.	28
2.2.2 Pražský groš.....	29
2.2.3 Ostatní ražené nominály v období pražského groše	30
2.2.4 Zlaté mince	31
2.3 Tolarové období.....	32
2.3.1 Éra tolaru	33
2.3.2 Konvenční měna	35
2.3.3 Rakouská měna.....	36
2.4 Korunová měna	36
2.4.1 Korunová měna v Rakousku-Uhersku.....	37
2.4.2 Meziválečné období.....	38
2.4.3 Období 2. světové války	38
2.4.4 Období mezi roky 1945-1989.....	39
2.4.5 Koruna česká	40
3 ZVLÁŠTNOSTI VE VÝVOJI EMISÍ	44

4	SROVNÁNÍ EMISÍ	48
4.1	Grošové období vs tolarové období.....	49
5	ZÁVĚR.....	52
	SEZNAM LITERATURY	54

SEZNAM ILUSTRACÍ

Obrázek 1: Přemyslovská knížata, jejichž jménem byly v druhé polovině 11. a ve 12. století vydávány denáry

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1: Vývoj platidel na našem území

SEZNAM ZKRATEK A ZNAČEK

cca	přibližně
Kč	koruna česká
Kčs	koruna československá
kn. br.	kníže brněnský
kn. čes.	kníže český
kn. ol.	kníže olomoucký
kn. zn.	kníže znojemský
Ks	koruna slovenská
mar. mor.	markhrabě moravský
n. l.	našeho letopočtu
o.	období
př. Kr.	před narozením Krista
SSSR	svaz sovětských socialistických republik

ÚVOD

Tématem práce je Vývoj platidel na českém území. V této bakalářské práci budou zcela eliminovány některé pojmy z dnešní doby týkající se platidel, jako např. bezhotovostní peníze, kurzový rozdíl, jednotná evropská měna či virtuální měna. Čtenáři této práce budou vtaženi proti proudu času do minulosti a postupně se budou seznamovat se specifiky novějších a novějších emisí. Dnes běžná slova, jakými jsou peněženka, haléř či trezor, budou nahrazena slovy měšec, parvus a truhla. **Cílem práce je zmapovat vývoj jednotlivých druhů platidel a jejich význam v historických souvislostech na českém území.** Nejprve se zaměříme na postupný vývoj směny a definování základních pojmů souvisejících více či méně s tímto tématem. Jde o pojmy, jako jsou barterová směna, směnný prostředek, předmincovní platidlo atd. Následně bude věnována pozornost směnným prostředkům používaným v dobách dávno minulých. Konkrétně se jedná o dvě období, kdy v prvním období je ještě zcela nereálné mluvit o jakékoli emisi. Datačně se toto období pohybuje od paleolitu přes neolit, eneolit až po dobu železnou. Naproti tomu v druhém období již slovo emise lze použít, ovšem jediné, co má tato emise společného s Čechami, je území, kam byla rozšířena. U tohoto období je datace vymezena příchodem Keltů na naše území a rozpínáním se Řeckého resp. Římského impéria. V této části bude také lehce nastíněno období, které nás po mincovní stránce příliš neproslavilo. Jedná se o období před denárovou ražbou.

Dále se zaměříme na jednotlivé emise, pro naše účely lze již použít spojení česká emise. Budou nastíněny okolnosti vzniku, resp. zániku a důsledky jednotlivých emisí na postavení našeho státu. Navíc u každé emise bude stručně nastíněna její vizuální stránka, ať už se v konkrétním případě bude jednat o minci či v modernějších dobách o bankovku. Postupně se bude práce prokousávat od prvních českých ražeb denárového období, přes období brakteátů, grošové období, tolarové období, měnovou reformu císaře Františka Josefa I, která přinesla korunovou měnu, až po lehké nastínění současnosti.

Třetí část práce se zaměří na jakési anomálie u jednotlivých emisí, resp. nestandardních ražeb. Touto větou se myslí padělky, pamětní mince a zajímavosti spojené s konkrétními emisemi.

Závěrečná část bakalářské práce se bude zabývat srovnáním vybraných emisí. Konkrétně se bude jednat o období grošové - zastoupené pražským grošem, a období tolarové - reprezentované tolarem.

1 PŘEDMINCOVNÍ PLATIDLA A VZNIK PENĚŽ

Na začátku dané problematiky bude nastíněna cesta, jak u lidí vznikaly postupem času stále nové a nové potřeby. V následující části jsou pro nás klíčové dvě potřeby, a to potřeba směny a potřeba nalezení nejvíce vhodných prostředků, které budou všeobecně lidmi při směně přijímány. Na této problematice budou také nastíněny některé základní pojmy, o které se práce opírá. Jde především o pojmy barterová směna, nepřímá směna, prostředek směny a předmincovní platidlo.

1.1 Období než vznikl směnný obchod

V dnešní době je pro většinu lidí představa neexistence směnného obchodu (dále jen směny) naprosto nereálná. V současnosti se tato situace vyskytuje pouze u zvířat, kdy konkrétní jedinec případně jedinci v rámci kolektivu (stádo, smečka) jsou samozásobiteli. To znamená, že neexistuje dělba práce. Pokud za nejvíce pravděpodobnou teorii vývoje lidského druhu je všeobecně považována evoluční teorie Charlese Darwina, tak vzniká otázka, v jakém období se při přirozeném vývoji resp. přirozeném výběru dokázal člověk vyvinout na takovou úroveň, že začal považovat potřebu směny za potřebu zbytnou, a v souvislosti s tím se začala rozvíjet dělba práce. Odpověď se nalézá v dalších řádcích.

1.2 Období než vznikly mince

V další části budou nastíněny postupné vývojové fáze ve směně, a to barterová směna a nepřímá směna. Následně bude hlouběji rozebrána nepřímá směna až po období vzniku prvních mincí.

1.2.1 Barterová směna

Na dnešním území Čech, Moravy a Slezska lze díky archeologickým nálezům datovat vznik potřeby nejjednodušší formy směny do mladšího paleolitu, tj. v úseku doby kamenné (80 000 – 100 000 př. Kr.). Tato nejstarší a nejjednodušší forma směny se nazývá **barterová směna** a souvisela s pohybem a migrací loveckých tlup. „*Barterovou směnou se rozumí přímá směna jednoho zboží za jiné.*“¹ Tato směna přetrvávala ve společnosti nejdelší období. Postupem času ovšem rostlo bezpochyby v přirozeném vývoji lidské vědění, poznání a lidé si začali stále více uvědomovat nevýhody barterové směny. Hlavní nevýhody byly dvě.

---

¹ ČERNOHORSKÝ, Jan a Petr TEPLÝ. *Základy financí*. Praha: Grada Publishing, 2011. ISBN 9788024763693. s. 31

- nesnadné nalezení protějšku, který by měl stejný užitek ze směny – ve chvíli kdy lovec ulovil zvíře, vydělal kůži a chtěl sůl, tak musel najít někoho, kdo vlastnil sůl, byl ji ochoten směnit a ještě k tomu potřeboval právě lovcovu kůži. Jak vidno, nebylo pro lovce obstarání soli jednoduchou záležitostí, a to nejsou brány v potaz jazykové, kulturních a další komplikace směny.

- nedělitelnost zboží - ve většině případů nebylo v lidských silách nabídnout za požadované zboží adekvátní protihodnotu. Pro lovce bylo značně neekonomické vyměnit svou sekeru za pytlíček soli, proto musel koupit větší množství soli, nebo ze směny sešlo. Lidem trvalo dalších tisíc let, než dokázali eliminovat předcházející nevýhody a barterovou směnu dokázali efektivně nahradit směnou nepřímou. To ovšem neznamená, že barterová směna zanikla. I v současné době nalezl barter své využití (např. v případech existence hyperinflace v ekonomice).²

1.2.2 Nepřímá směna

Nepřímá směna opět znamená směnu jedné věci za druhou. Rozdíl oproti barterové směně spočívá v tom, že při nepřímé směně se vyskytuje ještě jeden činitel, a to **prostředek směny**. Důvodem vzniku prostředku směny je snadnější nabízení výrobku protistraně bez toho, aby protistrana odmítla. V našem konkrétním případě již nemusí obchodník se solí nutně potřebovat výrobky od lovce, a přesto se může směna uskutečnit. Jinými slovy řečeno, směnný prostředek má lepší obchodovatelnost než směňované zboží. V dnešní době se místo výrazu směnný prostředek používá rovněž výraz všeobecný ekvivalent. Vše, co se používalo jako všeobecný ekvivalent až do vzniku prvních mincí, se nazývá **předmincovní platidlo**. Tento ekvivalent pochopitelně vyžadoval, aby ho každý, kdo jej vlastní, mohl užít ke své vlastní potřebě. Tím se dostáváme k tomu, co konkrétně se používalo v dějinách směny jako všeobecný ekvivalent. Následné rozdělení chronologicky charakterizuje vývoj platidel na území Čech, Moravy a Slezska až do doby, kdy se začaly používat jako prostředek směny drahé kovy. Všeobecným znakem následujících platidel je to, že se převážně jedná o surovinové zdroje, případně výrobky z nich zhotovené. Samozřejmě je na místě domněnka, že jednotlivá platidla se v průběhu jednotlivých období prolínala a nelze jednoznačně datovat použití konkrétního platidla.^{2,3}

---

² ČERNOHORSKÝ, Jan a Petr TEPLÝ. *Základy financí*. Praha: Grada Publishing, 2011. ISBN 9788024763693. s. 31

³ VANDAS, Jiří. *Mince a platidla*. Praha: Magnet-Press, 1994. ISBN 808547159. s. 8

Starší doba kamenná

V této nejstarší době nepřímé směny zpravidla jako směnné prostředky převažují věci, které se nosily na svrchním oděvu tak, aby byly všem ostatním na očích. Stejně tak mohly být dokladem loveckých úspěchů jedince. V reálném životě lidí pak tyto věci představovaly určitou pomyslnou hodnotu, která je dána např. statečností nebo sociálním postavením jedince. Pomyslná hodnota při případné realizaci směnného aktu mohla sloužit jako protihodnota, tedy jakési příležitostné platidlo. Konkrétními příklady jsou kamenná industrie, štípaná industrie, zvířecí zuby a drápy, kroužky z mamutoviny, symboly používané při obřadních aktech, lastury, jantar atd. ⁴

Mladší doba kamenná

Lidský pokrok nelze zastavit a tak s objevem zemědělství, chováním hospodářských zvířat a výrobou keramiky vznikl zcela nový sortiment požadovaného zboží resp. nový druh platebních prostředků. I nadále se v tomto mladším období samozřejmě uplatňuje obchod s věcmi staršího období. Nás ovšem bude pochopitelně více zajímat, co toto období přineslo nového ve vývoji platebních prostředků. Poprvé se zde setkáváme s předměty, které tvarově i vzhledově odpovídají reálnému funkčnímu předmětu. Reálný funkční předmět sloužil ovšem jen jako předloha, podle které mistr vyrobil jakýsi zmetek. Tento zmetek se liší jednak použitím nepraktického materiálu, a hlavně velikostí. Jedná se v podstatě o jakési imitace skutečných předmětů. Díky nevhodně zvolenému materiálu na výrobu je vyloučeno u předmětu jakékoli praktické využití. A právě z tohoto důvodu se lze domnívat, že tyto předměty zastávaly pouze platební funkci, případně symboliku (např. imitace bronzových sekyrek vyráběných z hornin).

Doba bronzová

Jak již název napoví, bude se většina obchodu, co se týká prostředku směny, točit okolo bronzu resp. okolo kovu. Není příliš přehnané, když nazveme vstup kovů do směnného obchodu coby prostředku směny revolucí. Bezpochyby celá tato revoluce stojí opět na vyšším poznání lidí a nových schopnostech najít a zpracovat drahý kov. **Drahým kovem** se rozumí všeobecné označení vzácných kovových prvků, v našem případě prvků, které se používali pro výrobu platidel. Ve chvíli, kdy toto lidé uměli, bylo již jen otázkou času, kdy kovy nahradí

---

⁴ HÁSKOVÁ, Jarmila a kol. VE SPOLUPRÁCI S ČESKOU NÁRODNÍ BANKOU. *Peníze v českých zemích do roku 1919*. 1. vydání. Ostrava: NUGA, 1996. ISBN 8085903040. s. 10-12

naprostou většinu předešlých forem platidel. Nyní je ten správný čas zamyslet se nad tím, co je všeobecně na kovech tak úžasného a jaké jsou přednosti, kterými kovy převyšují ostatní platidla. Na začátku této práce jsou popsány dvě hlavní nevýhody barterové směny. Všechna předcházející platidla bezpochyby odstranila problém nalezení protějšku, ale problém nedělitelnosti odstranila jen částečně. Proto je za hlavní výhodu kovů považována snadná dělitelnost, ať už sekáním, lámáním, eventuálně přetavením. V druhé řadě se jedná o trvanlivost materiálu ve smyslu toho, že kovy dobře odolávají fyzickému poškození a klimatickým podmínkám. V neposlední řadě je nutné zmínit snadnou přenosnost kovů. Je samozřejmostí, že v tomto období ještě stále nelze hovořit o mincích či emisích. I tyto prostředky směny stále náleží do kategorie předmincovních platidel. Kov v tomto období zastával platební funkci ve dvou základních podobách, a ani jednou z nich není mincovnictví. V první formě se jedná o surovinu. Kdy byl kov formován do typických tvarů, které používali k obchodování jednotlivé kultury např. tzv. únětické hřivny, spirály v kultuře mohylové, bronzové kroužky, bronzová žebra, kovové slitky. V druhé formě se již jedná o hotové výrobky, a to převážně z kategorie ozdob a nástrojů např. nárameníky, nákrčníky, spirály, náramky, srpy, sekery. Nyní je na místě vrátit se ke slovu hřivna, protože toto slovo si zaslouží poněkud více pozornosti. Tento termín má v dnešní době více významů. Může se jednat o starou váhovou jednotku, měnu na Ukrajině a také o předmincovní platidlo. V následujících řádcích bude blíže popsána hřivna, coby vedle bronzových kroužků nejslavnější platidlo z tohoto období.⁵

Na úvod této problematiky je vhodné zmínit rozšíření hřiven. To se totiž nevztahuje pouze na dnešní území České republiky, ale bez nadsázky lze hovořit o rozšíření po celé střední Evropě. Největší územní koncentrace je z Moravy, Slovenska a Rakouska. Počet nálezů s každým rokem stoupá, a tak se pomyslné misky vah s největším výskytem hřiven neustále pohupují mezi jednotlivými územími. Hřivny jsou předměty, které mají specifický tvar, a sice tvar nedovřeného kruhu se zpětně ohnutými konci. Rozměry, ať máme na mysli hmotnost (180 - 200g) nebo průměr (13 – 16 cm), jsou na danou dobu a dané technologické prostředky konstantní. Ve směnném obchodu měly hřivny svou nezastupitelnou roli. Hřivna představovala konkrétní pevně stanovenou jednotku s určitou formou, rozměrem a váhou. Byla všeobecně používaným a platným prostředkem bez přímé funkční hodnoty, tedy nepochybně předmincovním platebním prostředkem.

---

⁵ HÁSKOVÁ, Jarmila a kol. VE SPOLUPRÁCI S ČESKOU NÁRODNÍ BANKOU. *Peníze v českých zemích do roku 1919*. 1. vydání. Ostrava: NUGA, 1996. ISBN 8085903040. s. 12-15

Na závěr části o době bronzové je nutné zmínit, že z drahých kovů se nepoužíval pro obchodování pouze bronz, ale i zlato. Na rozdíl od bronzu mělo zlato vysokou hodnotu již tehdy, stejně jako má vysokou hodnotu dnes. Zlato bylo z určitého pohledu pro obchod vhodnější. Mělo vyšší cenu a jednodušší tvárnost než bronz. Nejčastější forma výskytu zlata je ve svitku zlatého drátu. Zlatý drát se formuloval do dvou zvyklostních forem: osmiček a spirál. Spirály se vyskytují v regionu jižní a západní mohylové kultury. Druhým velkým výskytem spirálek zlatého drátu jsou východní Čechy. Hmotnost spirálek se pohybuje v rozmezí od 3 do 53 gramů, tedy i na dnešní dobu nezanedbatelná cena. Z hlediska archeologie ještě atraktivněji působí osmičkovité svitky zlatého drátu. Jejich atraktivita je dána hlavně menším výskytem. Ten se zúžil na oblast východních Čech a část středočeského kraje. Osmičky se vyskytují v hmotnostním intervalu od 52 do 115 gramů. Zajímavostí u těchto dvou forem uchování drahého kovu (zlata) je jeho pozoruhodné množství, které bylo do spirálek a do osmiček zpracováno. Jistou pozoruhodností je rovněž zaujetí poměrně dlouhé doby (jedná se o staletí), ve které se zlato vyskytovalo právě v těchto dvou formách. Otázka původu tohoto zlata není do dnešní doby jednoznačně a uspokojivě vysvětlena. Případný import v tak velkém množství na tehdejší dobu je nepravděpodobný a stejně tak nelze říci, že by místa výskytu zlatých nálezů jako např. Východní Čechy byly vyhlášené pro své nerostné bohatství resp. těžbu zlata.⁶

Doba železná

Podle archeologických nálezů sice nelze považovat rozšíření platidel z tohoto období za příliš monstrózní, na druhou stranu nelze zpochybnit jejich uplatnění. I následující platidla mají v dějinách všeobecného ekvivalentu své nezastupitelné místo a pro komplexnost vývoje předmincovních platidel jsou zde zmíněny. Se schopností zpracovávat železo, tedy v tzv. době železné cca 700 let před našim letopočtem, se změnil jak materiál, tak i tvar platidel. Měď resp. bronz byly nahrazeny železem formovaným do dvojhrotých hřiven, tyčovitých prutů a tzv. ingotů. Zajímavé na těchto platidlech je, že lze pozorovat určitou analogii s platidly Velkomoravské říše, tedy mnohem mladším obdobím (viz kapitola O krok zpět, období bez mincí).

---

⁶ HÁSKOVÁ, Jarmila a kol. VE SPOLUPRÁCI S ČESKOU NÁRODNÍ BANKOU. *Peníze v českých zemích do roku 1919*. 1. vydání. Ostrava: NUGA, 1996. ISBN 8085903040. s. 16-17

1.3 První mince na našem území

Období, které popisuje předešlá část práce, trvalo několik desítek tisíc let. Čas ani vývoj nelze ovšem zastavit a s vyspělými civilizacemi přichází nové vědy, filozofické směry, nová řemesla a mezi nimi i mincovnictví. Řeč je o mladší době železné, zvané laténské. Z globálního hlediska nelze jednoznačně tvrdit, kterému národu patří prvenství v ražení mincí. Z časového hlediska vítězí Číňané. Platba mincemi se ovšem rozvinula nezávisle na Číně hned ve dvou dalších tehdejších mocnostech. Řeč je o Peršanech a o Řecích. Mince byly objeveny v těchto dvou civilizacích sice později než v Číně, ale díky nezávislosti objevu na jihovýchodní Asii nelze ani Řekům, ani Peršanům, upírat prvenství. Naším krajům je nejbližší Řecko a právě ražba mincí v Řecku položila kořeny i prvním mincím na českém území. Nyní přišel čas blíže si vysvětlit pojem, který již zazněl, a sice **mincovnictví**. Mincovnictvím se rozumí ražba mincí z mincovního kovu v mincovně. *Mince je ražený (výjimečně litý) kus kovu obvykle kruhovitěho tvaru nízkého válce.*⁷ Zvyklostí u mince je jakost kovu a předepsaná hmotnost, která je garantovaná panovníkem nebo státem. Mincovním kovem se rozumí kov, ze kterého je mince ražena, zpravidla drahý kov, a mincovnou místo, kde probíhá ražba mincí.

1.3.1 Importované mince na naše území

Jak již bylo řečeno, mince na našem území byly výrazně ovlivněny starověkým Řeckem. Nelze tvrdit, že mince z tohoto období byly raženy na našem území, nicméně nelze vyloučit, že se zde vyskytovaly. Naše území, stejně jako většina Evropy, bylo v tehdejších dobách pod silnou nadvládou Řecka. Z toho lze vyvodit, že řecké mince neobíhaly pouze v rukou Řeků, ale také v rukou ostatních Evropanů, tedy i nás. Stále tedy ještě nelze mluvit o české emisi, protože jde pouze o jakýsi import. Způsobů, jakými byly mince importovány na naše území, je hned několik. Mince mohly putovat jako hlavní platidlo společně s obchodníky z Jihu na Sever a zase zpět. Přicházeli jako mzda pro Řecké vojáky, případně Keltské žoldáky. A v neposlední řadě se mince šířily po našem území jako kořist keltských bojových výprav do bohatých řeckých provincií. Kmen Keltů je vhodné si zapamatovat, ještě o něm bude v následující části řeč. Toto bylo stručné vysvětlení pohybu prvních mincí po našem území. Dále již následuje konkrétní podoba mincí.⁸

---

⁷ PETRÁŇ, Zdeněk a Pavel RADOMĚRSKÝ. *Encyklopedie české numismatiky*. První vydání. Praha 5: Libri, 1996. ISBN 8085983095. s. 194

⁸ VANDAS, Jiří. *Mince a platidla*. Praha: Magnet-Press, 1994. ISBN 808547159. s. 9

Základ řeckého mincovnictví tvořily stříbrná čtyřdrachma a hlavně zlatý statér Alexandra III Velikého a jeho části. Nejstarší podoba statéru je s hlavou Athény v přilbici na líci a postavou okřídlené bohyně Niké na rubu. Důležitým faktorem u prvních mincí, tedy i u statéru, je jejich váha. U Alexandrovského statéru činí váha 8,5 g ryzího zlata. Postupem času klesla váha statéru na 7,8 g zlata a tato váha již zůstala. Proč je váha u mincí z tohoto období tak důležitým faktorem? Protože od plenek mincovnictví až do doby mincí ražených z mědi a do bankocedulí Marie Terezie lze na našem území hovořit o tzv. **plnohodnotných mincích**. *Plnohodnotnou mincí se rozumí mince ražená z drahých kovů, která obsahuje takové množství drahého kovu, jehož hodnotu vyjadřuje na minci uvedený nominál.*⁹ Jinými slovy řečeno, čím měla mince větší váhu, tím obsahovala více drahého kovu a tím tedy měla větší hodnotu. Reálná hodnota kovu odpovídala přibližně nominální hodnotě mince.¹⁰

1.3.2 První mince ražené na našem území

Ani tato významná událost nevznikla na našem území sama o sobě. První mince ražené na našem území se uvádějí v souvislosti s příchodem Keltů na naše území. Definitivně se tento národ v zemích střední Evropy usadil ve 4. Století př. Kr. V průběhu tohoto osídlení docházelo ke změnám v postavení Keltů vůči Římu. Řeč je o otroctví, podrobování, vytlačování atd. Je tedy samozřejmé, že Keltové chtěli držet s Římany co možná nejvíce krok, což se mimo jiné projevilo také v keltském mincovnictví. Keltové tedy v počátcích svého mincovnictví vycházeli z mincí antického světa, který byl vyspělejší. V použití mincovních kovů pro ražbu jasně dominuje zlato, ojedinělý je výskyt stříbra a nejméně častý je výskyt bronzu. Výběr kovu pro ražbu byl určován druhem zdroje, který se na daném konkrétním území vyskytoval. U zlatého statéru typu „Athéna – Niké“ Keltové dlouho nevydrželi. Začali razit vlastní statéry, které se lišily rubní stranou. Na ní se místo bohyně Niké razila postava bojující bohyně Athény. Dnešní název tohoto typu statéru je typ „Athéna – Alkis“. Jak již bylo řečeno, rozhodujícím faktorem u statéru byla jeho váha. Klasické zlaté statéry vzhledem k množství použitého materiálu představovaly velkou kupní sílu, a pro obyčejné trhy byly příliš velkou jednotkou. Z tohoto důvodu se v brzké době začalo s ražbou dílů statérů, které vždy představovaly konkrétní zlomek z váhy statéru. Tyto dílky odpovídaly třetině, osmině a čtyřiadvacetině váhy statéru. Šlo tedy o jakési drobné mince, které mezi

---

⁹ PETRÁŇ, Zdeněk a Pavel RADOMĚRSKÝ. *Encyklopedie české numismatiky*. První vydání. Praha 5: Libri, 1996. ISBN 8085983095. s. 244

¹⁰ HÁSKOVÁ, Jarmila a kol. VE SPOLUPRÁCI S ČESKOU NÁRODNÍ BANKOU. *Peníze v českých zemích do roku 1919*. 1. vydání. Ostrava: NUGA, 1996. ISBN 8085903040. s 17-19

obyčejnými lidmi našly hlubší uplatnění. Tento první mincovní systém byl založen na jednom statéru (základní jednotce) a jeho drobných zlomkových částech. Mince, která Kelty nejvíce proslavila, se nazývá duhovka. Chronologicky jsou duhovky částí statéru mušlovitého typu, který vystřídal statér typu „Athéna - Alkis“.

Keltské mincovnictví bylo, co se týče pozoruhodnosti, významnosti a rozmanitosti úsekem v dějinách peněžního vývoje našeho území, který nemá obdoby. V této práci jsou nastíněny pouze počátky keltského mincovnictví a závěrem jsou zmíněny mušlovité statéry. Po nich samozřejmě následoval další vývoj, který přinesl jak zlaté, tak i stříbrné mince různých tvarů a velikostí. Keltský měnový systém se prolínal s Římským měnovým systémem. Archeologie, která poskytuje většinu informací o prvních ražbách, je bohužel exaktní vědou. Lze se tedy pouze domnívat, kdy keltské mincovnictví na našem území skončilo. Pro zdůraznění významnosti a časové vyspělosti prvních mincí je na místě zmínit to, že další, v pořadí druhý měnový systém na českém území, který vycházel z ražby mincí a zajišťoval kontinuitu mincovního hospodářství, se vyskytl až po dlouhých bez mála tisíci letech.¹¹

1.3.3 O krok zpět, období bez mincí

Název této části je samozřejmě nutné brát s jistou formou nadsázky. Nyní budou přiblíženy ekonomicko-platební vztahy od odchodu Keltů z našeho území až po první čistě českou emisi mincí – denárové období.

Již bylo řečeno, že platební systémy Keltů a Římanů se prolínaly. S odchodem Keltů z našeho území se vytratily i keltské mince. Po dobu existence Říše římské se na našem území vyskytují stále římské mince. Římské mincovnictví postupným vývojem již není jen o statéru. V různých desetiletích Říše římské, spojené s vládou různých panovníků se razí i různé mince např. Denáry, Aurery, Solidy. Zajímavostí v tomto období je tzv. vroubkování u některých mincí, což byl jakýsi první ochranný prostředek u mincí proti okrajování kovů. S rozpadem Říše římské se stejně jako u Keltů postupně vytrácejí římské mince.

Po rozpadu říše nastává období 200 let bez téměř žádných nálezů mincí. Slovíčko téměř v předchozí větě má své opodstatnění. Několik málo nálezů mincí z tohoto období je, jedná se ovšem pouze o import např. z Byzantské říše. V tomto období dochází k osídlování našeho území Slovany. Slované byli zaměřeni převážně na agrární výrobu a není na místě o nich tvrdit, že by zrovna oplývali bohatstvím. Nelze zpochybnit existenci směny a obchodu, lze

---

¹¹ HÁSKOVÁ, Jarmila a kol. VE SPOLUPRÁCI S ČESKOU NÁRODNÍ BANKOU. *Peníze v českých zemích do roku 1919*. 1. vydání. Ostrava: NUGA, 1996. ISBN 8085903040. s. 19-25

však předpokládat, že se odehrávala na úrovni nižších vývojových forem (viz Barterová směna). Po osídlení Slovy na našem území se zde zformulovala Sámova říše a po ní říše Velkomoravská. To se již nacházíme v 9. století a z tohoto období se dochovalo několik druhů pramenů a i platidla mají v tomto období svou kapitolu. Ve Velkomoravské říši se používaly jako všeobecný ekvivalent hřivny. Ano, situace je podobná jako v počátcích používání kovů ve směně. Velkomoravské hřivny jsou výrobky ze železa s tenkým listovitým břitem, s úzkým krčkem a hlavicí s otvorem. Jako předloha jim sloužily funkční předměty, slovanské sekery. Tyto hřivny jsou na rozdíl od ostatních platidel, zmíněných v této práci příkladem platidla, které stojí na hranici užitkového a symbolického předmětu. Archeologie zná nálezy, které dokonale připomínají funkční sekery, kde užitková funkce předmětu není vyloučena a stejně tak zná případy, kde se s nejvyšší pravděpodobností jedná o platidlo případně o formu uchování kovu určenou k dalšímu překování.

Sekerovitá hřivna tedy dosáhla plného uplatnění na Velké Moravě. Byla všeobecným ekvivalentem míry hodnot a platidlem na území vymezeném touto říší. Jelikož je samozřejmostí tehdejší existence primitivní formy mezinárodního obchodu, tak jednoznačně není možné vytvořit objektivní závěr, do jaké míry se na našem území uplatňovaly vyspělé Byzantské a Franské měnové systémy, se kterými se obchodovalo. Pravděpodobně se obchodovalo jak jinak než v kovech. Napovídá tomu rozbor dochovaného záznamu ze Svatohavelského opatství ve Švýcarsku. Z něho vyplývá, že kovy se nacházely v následujícím poměru: stříbro k železu v poměru 1:500 a zlato ke stříbru 1:10. Důvodů proč nezačala Velkomoravská říše razit vlastní mince je několik. Lze se zamyslet nad tím, zda tehdejší ekonomicko-sociální systém byl na takové úrovni, aby bylo možné tvrdit, že mincovnictví bylo pro existenci říše nezbytné. Všeobecně se soudí, že Velká Morava stála těsně před branou objevu mincovnictví. Kdyby se počátkem 10. století nerozpadla, začala by své vlastní mince v dohledné době pravděpodobně razit. Tento historický krok, ražení prvních ryze českých mincí na našem území začíná zanedlouho v přemyslovském státě v 10. století, a sice denárovou měnou.¹²

---

¹² HÁSKOVÁ, Jarmila a kol. VE SPOLUPRÁCI S ČESKOU NÁRODNÍ BANKOU. *Peníze v českých zemích do roku 1919*. 1. vydání. Ostrava: NUGA, 1996. ISBN 8085903040. s. 25-29

2 ČESKÉ MINCOVNICTVÍ

Následující část práce bude pojednávat o opravdu ryze českých emisích, a to ve čtyřech obdobích, konkrétně v období denárovém, grošovém, tolarovém a korunovém.

2.1 Denárová měna

Denárová měna souvisí s příchodem Přemyslovců na český trůn, kteří na našem území vybudovali první státní útvar západních Slovanů, zvaný Přemyslovský stát. Přemyslovci se mimo jiné podepsali pod společenským a hospodářským vzestupem českého území. A právě s tímto obdobím růstu přicházejí počátky českého mincovnictví. Na úvod je důležité říci, že do období denárové měny nepatří pouze denáry, ale i brakteáty.

Obvykle je toto období dále rozděleno do tří období:

1. Od prvních ražeb do měnové reformy Břetislava I (rok 1050),
2. Od roku 1050 do počátku ražby brakteátů okolo roku 1217,
3. Od zavedení brakteátů okolo roku 1217 až po nahrazení denárové měny měnou grošovou roku 1300.¹³

Další možností členění denárového období, které zde bude uvedeno, je dělení ne z hlediska časového, ale z hlediska místního na:

1. Denárovou měnu v Čechách,
2. Denárovou měnu na Moravě,
  - olomoucké knížectví,
  - brněnské knížectví,
  - znojemské knížectví.¹⁴

Poslední možností členění denárů je dělení podle typologie ražení konkrétních mincí na:

1. Období ražeb denárů velkého střížku (do poloviny 11. století),
2. Období ražeb denárů malého střížku (do zavedení grošové měny roku 1300).¹³

---

¹³ PETRÁŇ, Zdeněk a Pavel RADOMĚRSKÝ. *Encyklopedie české numismatiky*. První vydání. Praha 5: Libri, 1996. ISBN 8085983095. s. 77

¹⁴ ŠMERDA, Jan. *Denáry české a moravské*. Brno: Datel, 1996. ISBN 8090196101. s. 13 - 20

2.1.1 První období ražby denárů (9?? – 1050)

Přední čeští numismatici se jednoznačně neshodují na tom, ve kterém roce tyto opravdu první české mince spatřily světlo světa. Nejpravděpodobnější tvrzení vsazuje kořeny českého mincovnictví do druhé poloviny 10. století a do spojitosti s obdobím vlády knížete Boleslava I (935 – 972). Silným podnětem pro začátek ražby mincí byl bezesporu zahraniční obchod. První mince jsou pravděpodobně raženy jako důsledek navázání blízkých svazků, hlavně s bavorským vévodou Jindřichem II. Tyto první mince dostaly název denáry (z latinského denarius – synonymum pro rozdělení na 10 částí). Denáry byly raženy ze stříbra a jako předloha jim posloužily denáry bavorské. Rozmach mincovnictví, co do objemu ražených mincí, nastává však až za vlády Boleslava II. (972 – 999). Ražba mincí vycházela z regálu, což lze chápat jako právo, které je spojené s vladařskou mocí. Toto právo uplatňovali nepochybně Přemyslovci jako součást své svrchovanosti.¹⁵

Motivem, který zdobil denáry, byl na jedné straně v poli umístěný kříž. Dále v úhlech kříže bylo umístěno vždy po třech kuličkách a v opisu latinský přepis jména panovníka, v případě prvních ražeb opis BOLEZLAVS DUX. Slovíčko DUX je panovnickým titulem. Na druhé straně, opět po vzoru zahraničních ražeb, byla umístěna kaplice zakončená křížem a pod lomenicí skupina písmen. I tato strana měla svůj jednoduchý opis a konkrétně se jednalo o místa vydání, např. PRAGA CITIVAS. Z prvopočátku byl hlavní účel mincí pravděpodobně obchod se zahraničním, a do běžného života lidí byly mince zavedeny až postupem času. Pokud je řeč o ražbách v 1. tisíciletí našeho letopočtu je nutné zmínit nejen ražby Přemyslovců, ale i ražby rodu Slavníkovců. Slavníkovci byly konkurenčním rodem Přemyslovců, územně jim patřili výhodní a jižní Čechy, a i tento rod razil vlastní mince ve svých mincovnách (mincovna Malín a mincovna Libice příp. Pražská mincovna). Ražba náležela do kompetence dvou významných slavníkovských postav, knížete Soběslava a pražského biskupa Vojtěcha. Slavníkovci začali své mince razit kolem roku 980. Co do objemu vyražených mincí je nesporné přisoudit vítězství rodu Přemyslovců. Nicméně Slavníkovci ukázali svým mincovnictvím, že jsou rodem, s kterým se musí počítat a je pravděpodobné, že usilovali o vytvoření dalšího státního centra v Čechách. Mincovní i jiné neshody mezi rody jak známo, Přemyslovci ukončili roku 995, kdy na Libici Slavníkovce vyvraždili.

---

¹⁵ HÁSKOVÁ, Jarmila a kol. VE SPOLUPRÁCI S ČESKOU NÁRODNÍ BANKOU. *Peníze v českých zemích do roku 1919*. 1. vydání. Ostrava: NUGA, 1996. ISBN 8085903040. s. 31-32

Rozsah ražeb, u kterých se počet ražených mincí neustále zvyšoval, vyžadoval dostatek drahého kovu. Ze zachovalých písemných pramenů nelze určit místa těžby, nicméně mezinárodně, byly české země označovány jako země stříbra a již v 10. století se stříbro do zahraničí vyváželo.

První české denáry byly raženy podle tzv. franckých norem. A sice, z tzv. karolinské libry o váze 408 gramů se razilo 240 denárů o průměru kolem 20 mm. Snadným výpočtem nám vyjde hmotnost denáru okolo 1,4 gramu. Tento typ denáru se nazývá denár velkého střížku a na našem území se razil téměř jedno století až do roku 1050. Během tohoto období je pochopitelné, že se na českém trůnu vystřídalo několik knížecích jmen. Každý z panovníků chtěl razit své vlastní mince, nicméně během tohoto téměř prvního století ražby denárů, nedocházelo k větším anomáliím v rozměrech a váhách mincí. Denáry se měnily pouze ve vyobrazení na svých stranách a v opisech.¹⁶

2.1.2 Druhé období (1050 - 1217)

Toto období začíná rokem 1050 za vlády knížete Břetislava I, který udělal první měnovou reformu v naší historii. Vedle českých ražeb Břetislava I vznikají v polovině 11. století také ražby moravské. Morava byla v tomto období rozdělena na tři úděly – olomoucký, brněnský a znojenský. Každý tento úděl spravoval další příslušník přemyslovské dynastie. Na konci předchozí části je napsáno, že mince se neměnily svým rozměrem, ale vyobrazením. U mincí, jak již bylo dříve zmíněno, figuruje ještě jeden faktor. Jedná se o obsah drahého kovu, tedy ryzost stříbra. Obsah stříbra v první polovině 11. století v mincích klesal. Proč tomu tak bylo? Nepochybně se jednalo o negativní vliv mírného úpadku našeho státu. Tento úpadek byl pravděpodobně způsoben rozbroji v přemyslovských řadách a posílením okolních států. V tomto případě se ovšem nabízí ještě jedna možnost, proč snižovat obsah drahého kovu. Emise mincí představuje pro panovníka zisk. Zisk je definován jako rozdíl mezi výnosy a náklady. Ve chvíli, kdy panovník úmyslně nepatrně snížil množství drahého kovu v minci, tak mu klesly náklady, a tedy se zvýšil zisk. Ve chvíli, kdy mince nebyly určeny pro obchod se zahraničím, mohl se panovník touto cestou legálně obohacovat. Obchodníci, kteří mince používali na našem území, pochopitelně neměli o snížení obsahu drahého kovu v minci ani potuchy. Logicky tedy reagovali na méně kvalitní mince se zpožděním a nějakou dobu jim trvalo, než své výrobky zdražili. Právě neustále se snižující obsah stříbra v mincích byl jedním z hlavních důvodů mincovní reformy v roce 1050. Ostatní příčiny tkví zejména

---

¹⁶ HÁSKOVÁ, Jarmila a kol. VE SPOLUPRÁCI S ČESKOU NÁRODNÍ BANKOU. *Peníze v českých zemích do roku 1919*. 1. vydání. Ostrava: NUGA, 1996. ISBN 8085903040. s.31-32

v nedostatku drahého kovu v tomto období a v postupném upuštění role mince v mezinárodním obchodu a naopak v rozšíření mincí do oběhu mezi obyčejné lidi. Právě rozšíření mincí na vnitřní trhy má za důsledek pravidelnou obnovu a následný požadavek zvýšení počtu ražených mincí.

V polovině 11. století byla v Čechách a na Moravě zavedena nová měnová jednotka, pocházející ze Skandinávie. Jedná se o tzv. skandinávskou hřivnu (marku) o hmotnosti cca 210 g. Výsledkem Břetislavovy reformy je upuštění od ražeb denárů velkého střížku, a naopak počátek ražby denárů malého střížku. Tyto nové denáry měly průměr okolo 15 – 16 mm a hmotnost 1g. Z jedné hřivny bylo tedy normou určeno vyražení 200 denárů. Zavedení této reformy částečně vyřešilo tehdejší mincovní problémy na dobu přibližně 150 let, po kterou opět neustále probíhalo snižování obsahu drahého kovu v minci. Lze tvrdit, že čím větší potřebu platidel panovník měl, tím přímo úměrně klesá kvalita ražených mincí. Tento jev, kdy se záměrně překračovala norma ražení 200 kusů denárů z jedné hřivny často i několikanásobně, je na obranu českých knížat běžný v celé Evropě. Ekonomicky s rostoucími požadavky na množství mincí v oběhu rostla i cena stříbra. Snižování obsahu drahého kovu tak částečně eliminovalo měnící se poměry na trhu. Každá mince má ovšem dvě strany a z jistého úhlu pohledu lze označit jednání přemyslovských knížat při nejmenším za nemorální a jako podvod vůči vlastním poddaným.¹⁷

Česká ražba v tomto období byla soustředěna do mincovny v Praze. Z hlediska území našeho státu se tedy razily denáry pražské, denáry olomoucké, denáry znojemské a denáry brněnské. V každém z těchto územních celků byla ražba denárů vždy v mincovně a v kompetenci vládnoucího panovníka na daném území. Vzhledem ke čtyřem územím a k nespočtu panovníků, které se v čele jednotlivých území vystřídali, není v kapacitních možnostech této práce bližší nastínění konkrétních ražeb co do motivu, okolností, opisu ani anomálií. Avšak trendem, který u těchto mincovních emisí zůstal neměnný, je neustálé snižování obsahu drahého kovu. To se projevilo ke konci druhého období ve svých extrémech tak, že obchodníci přestali používat nekvalitních mincí jako prostředku směny, a dobrovolně se vraceli k naturální směně či v placení v ryzím kovu. Řešení této problematiky nastává počátkem třetího období za vlády českého krále Přemysla Otakara I.¹⁸

---

¹⁷ VANDAS, Jiří. *Mince a platidla*. Praha: Magnet-Press, 1994. ISBN 808547159. s. 77-78

¹⁸ ŠMERDA, Jan. *Denáry české a moravské*. Brno: Datel, 1996. ISBN 8090196101 s. 13-20

2.1.3 Třetí období (1217 – 1300)

Než budou nastíněny okolnosti vzniku nových mincí, je nutné zmínit, že tato doba bývá nazývána také obdobím brakteátů. Někdy se hovoří o samostatném období, nicméně existují i prameny, které toto období řadí do období denárového.

Na začátku 13. století probíhají v Čechách a na Moravě hospodářsko – společenské změny. Ty se projevují především rozvojem řemeslné výroby, zemědělské výroby a zesílením vlivu obchodu. Tyto změny se logicky promítají i do oblasti peněžního hospodářství. Jsou podporovány vznikem měst, rozvojem hornictví a také kolonizací z okolních států. A právě kolonizace okolních států silně ovlivnila vývoj peněžnictví na našem území. Původně jednotná peněžní a početní soustava, která se zakládala na denáru, byla nahrazena feniky a hlavně brakteáty. Právě tyto dvě nové početní jednotky rozdělují naše území na dvě oblasti, oblast severu (brakteátů) a oblast jihu (denárů fenikového typu).¹⁹

První oblast

Na severu naší země, díky snižující se kvalitě denárů a upuštění od placení mincemi v kombinaci s hospodářsko – společenskými změnami, roste rychle potřeba kvalitní stříbrné mince. Kolem roku 1210 král Přemysl Otakar I zavádí nový typ mincí tzv. brakteátů. Zde se projevuje silný vliv německé kolonizace, a proto brakteáty napodobují mince ze Saska. První mince tohoto typu jsou zcela závislé na brakteátech míšeňských a lze předpokládat, že byly raženy na základě česko – míšeňské unie. Za všeobecnou výhodu brakteátů se považuje nesnadné znehodnocení mince a snadná ražba. Ta probíhala tak, že v prvním kroku byly odlity stříbrné, kulaté plíšky. Ty se navrstvily na sebe až do počtu 15 kusů a jedním úderem kladiva bylo možné vyrazit hned 15 mincí najednou. Na druhé straně velkou nevýhodou byla nízká praktičnost využití v běžném obchodě. Mince se snadno lámaly, a proto se často při nálezech brakteátů setkáváme s uskupením mincí do tzv. paketek, do nichž bylo smotáno či zohýbáno hned několik kusů brakteátů. První české brakteáty měly kolem 4 cm v průměru a zpravidla zobrazovaly panovníka v čele a raženy byly výhradně bez opisu. Kolem roku 1260 proběhla další mincovní reforma, tentokrát Přemysla Otakara II. Velké brakteáty byly nahrazeny středními a malými, které byly technicky vyspělejší, a měly menší průměr. Poprvé je na těchto nových mincích použit symbol českého dvouocasého lva. Současně se zavedením brakteátů vznikají na našem území nové mincovny. Jejich činnost byla zpravidla v režii

---

¹⁹ HÁSKOVÁ, Jarmila a kol. VE SPOLUPRÁCI S ČESKOU NÁRODNÍ BANKOU. *Peníze v českých zemích do roku 1919*. 1. vydání. Ostrava: NUGA, 1996. ISBN 8085903040. s. 41-42

nájemců, kteří využívali tzv. **decentralizované emise peněz**. To znamená, že právo razit mince si pronajímali od panovníka.^{20,21}

Druhá oblast

Kromě brakteátů se na našem území v tomto období razily další mince, denáry fenikového typu. Ty se používaly výhradně na jihu a jihozápadě země. Podle dochovaných materiálů se jedná o typ ražby s opisem PREMIZL REX (ražba Přemysla I a Václava I). Druhou známou ražbou je ražba dvou typů denárů Václava I s opisem VENCESLAVS DVX PLISN. Dle ojedinelosti nálezu těchto mincí lze předpokládat, že se v oběživu naší země nikterak výrazně neuplatnily.²²

Závěrem celého denárového období je vhodné zmínit, že díky novým nálezům se neustále historie českého mincovnictví obohacuje, a to i v tomto období. Všeobecně mince, tedy i denáry, jsou v mnohých dobách jedním z hlavních pramenů pro poznání politických, hospodářských a kulturních dějin. Fakta jako mincovní reformy, znehodnocování mincí, vliv zahraničních mincí atd. dokonale odrážejí současný stav přemyslovské dynastie a tedy i vyspělost a postavení našeho státu v tehdejší Evropě.

Pro lepší porozumění následuje obrázek větvení českých panovníků, jejichž jmény byly vydávány denáry v druhé polovině 11. století a ve 12. století. Tedy od mincovní reformy, kterou začalo druhé období, až po zavedení brakteátu.

---

²⁰ VANDAS, Jiří. *Mince a platidla*. Praha: Magnet-Press, 1994. ISBN 808547159. s. 78-79

²¹ ČERNOHORSKÝ, Jan a Petr TEPLÝ. *Základy financí*. Praha: Grada Publishing, 2011. ISBN 9788024763693 s. 32

²² HÁSKOVÁ, Jarmila a kol. VE SPOLUPRÁCI S ČESKOU NÁRODNÍ BANKOU. *Peníze v českých zemích do roku 1919*. 1. vydání. Ostrava: NUGA, 1996. ISBN 8085903040. s. 41-45

2.2 Grošové období

Pomalou se stává zvykem, že revoluce v českém mincovnictví bývá zpravidla způsobena mincovní reformou panovníka. Jinak tomu není ani v případě grošového období. Roku 1300 provádí Václav II mincovní reformu, čímž položil základní kámen grošovému období, které trvalo na našem území bezmála půl třetího století. O důvodech, proč byla zavedena nová měna, lze spekulovat. Jedním z faktorů byla bezpochyby nepraktičnost brakteátů, spojená s technickými problémy jejich použití. Tyto problémy nepřímo podporovaly pronikání zahraničních, zejména bavorských a rakouských mincí do Čech, což bylo pochopitelně nežádoucí. Mezi další důvody reformy se řadí technologický pokrok, spojený s objevením nerostného bohatství v podobě nových ložisek stříbra.²⁴

2.2.1 Mincovní reforma Václava II.

Grošové reformě Václava II., provedené roku 1300 za pomoci konsorcia italských finančníků Rinieriho, Appada a Cina, předcházela řada pokusů o změnu mincovního systému. Tyto změny byly více či méně úspěšné, ale všeobecně vzato se neujaly. Mincovní reformou totiž, jak pravděpodobně většinu lidí napadne, není pouze zavedení nové resp. zrušení předchozí, staré mince. Zavedení a přijetí nové mince, tedy úspěšnost mincovní reformy, je výsledkem hned několika kroků, které reformu doprovází. Nejinak je tomu i v tomto případě.

Jednou z hlavních zásad této reformy a nepochybně velkým krokem kupředu byl zákaz volného oběhu surového drahého kovu, tedy stříbra, které bylo povinně měněno za ražené mince. Stejně jako mince a drahý kov, spolu ruku v ruce krácejí pojmy mincovnictví a horní právo. Pokud tedy tato reforma významně poznamenala české mincovnictví, není na místě pochybovat o tom, že své stopy nezanechala i v horním právu. Toto právo bylo vytvořeno pro nově vzniklé středisko Kutnou Horu, jejíž nerostné zásoby stříbra tvořily hlavní surovinový pilíř Václavovy reformy. Všeobecně se předpokládá, že roční kutnohorská těžba stříbra činila 10 000 hřiven, což na dnešní jednotky je asi 20 000 kg stříbra. S rozvojem centrálního ložiska stříbrné rudy souvisí také nová organizace českého mincovnictví. Doposud na našem území provozovalo svou živnost přibližně 17 malých mincoven. Ty byly situovány do významných obchodních a hospodářských středisek našeho území a právě nová mincovní reforma pozastavila jejich činnost a veškerou ražbu mincí soustředila do jedné královské mincovny v Kutné Hoře. Společně s ražbou mincí byla do centrální mincovny přesunuta i veškerá správa

---

²⁴ VANDAS, Jiří. *Mince a platidla*. Praha: Magnet-Press, 1994. ISBN 808547159. s. 79-80

ražby a směny. Roku 1378 byl definitivně ukončen jakýkoli pronájem činnosti spojený s mincovnictvím soukromým podnikatelům. Veškerá správa mincí náležela do královské režie a svěřena byla mincmistrovi, který jak jinak sídlil v Kutné Hoře, a pyšnil se titulem „mincmistr na Horách Kutných“, později titulem „mincmistr Království českého“. Takovýto způsob emise mincí se nazývá **centralizovaná emise**.^{25, 26}

2.2.2 Pražský groš

Výsledkem předchozích dílčích kroků, které provedl Václav II, je začátek ražby nové české mince, zvané groš. Na začátek povídání o pražském groši je vhodné zmínit, že se jedná nepochybně o jednu z neproslavenějších a nejpovedenějších českých mincí. Pražský groš byl hrubou mincí, jejíž hodnota byla dána obsahem drahého kovu. První groše byly raženy dle soudobých představ z čistého stříbra o dnešní ryzosti přibližně 0,930. Váhovým základem byla opět hřivna. Jednalo se o hřivnu pražskou o hmotnosti 253,14 g, z níž se razilo 64 grošů o váze necelé 4 g. Pro možnost početnictví se vžil výraz „kopa grošů“, která představovala 60 pražských grošů. Z hlediska zobrazení se vyobrazuje na jedné straně pražského groše královská koruna s opisem panovníka a na druhé straně český lev s označením mince – GROSSI PRAGENSES. Zajímavostí u těchto mincí je doba (téměř 250 let), po kterou setrval pražský groš neměnný z hlediska vzhledu a stále nesl na obou stranách stejná vyobrazení. Jako první mince vyšší nominální hodnoty, která se na území Evropy razila, proniknul pražský groš do zahraničí. Tam je zanesla bezpochyby mocenská politika našeho státu a také obchod. Podle českého vzoru, byly tedy raženy groše i v dalších středoevropských zemích. Vylíčeno bylo rozšíření groše z hlediska evropského, avšak bystřejším čtenářům jistě neuniklo, že zmíněna nebyla Morava ani Slezsko. Tehdejší království české zahrnovalo do svého území i Moravu. Naproti tomu ražba pražského groše na Slezském území započala až po ovládnutí této země Matyášem Korvínem v 70. a 90. letech 15. století, v Krnově a ve Vratislavi.

Popularita a prosazení pražského groše v ostatních zemích Evropy měla však i svou stinnou stránku. Ta se projevovala v pasivitě českého obchodu, která byla kryta vývozem drahého kovu ze země. Jak již bylo řečeno, měl pražský groš při svém zavedení roku 1300 nejvyšší možnou jakost a do budoucna se nepočítalo s potřebou ho po jakékoli stránce měnit.

²⁵ HÁSKOVÁ, Jarmila a kol. VE SPOLUPRÁCI S ČESKOU NÁRODNÍ BANKOU. *Peníze v českých zemích do roku 1919*. 1. vydání. Ostrava: NUGA, 1996. ISBN 8085903040 s. 51-52

²⁶ ČERNOHORSKÝ, Jan a Petr TEPLÝ. *Základy financí*. Praha: Grada Publishing, 2011. ISBN 9788024763693 s. 32

Toto se povedlo jen u vzhladu pražského groše, nicméně se stává pravidlem, že ryzost českých mincí postupně od doby jejich zavedení klesá. Výdaje českých panovníků, např. Jana Lucemburského, nestačily ani zdaleka výnosy z prodeje stříbra a emise mincí pokrýt. Následoval tedy, nám již známý krok snížení obsahu drahého kovu v minci. Od roku 1300 do období husitských válek byla snížena jakost grošů na méně než polovinu (z 0,93 na 0,428) a v důsledku toho se snížila jejich váha z necelých 4 g na 2,30 g. Právě počátkem 15. století znehodnocení pražských grošů kulminovalo. Na sklonku platnosti pražského groše začíná další důležité období v českých mincovních dějinách. Řeč je o období tolarovém, které začíná roku 1526 (viz tolarové období). Definitivní konec ražby pražských grošů se datuje do poloviny 16. století, konkrétně do roku 1547.²⁷

2.2.3 Ostatní ražené nominály v období pražského groše

Náhledem zpět, do předchozího, denárového období jistě spoustu lidí zaujme neexistence větších, resp. menších nominálů denárů či brakteátů. Je pravdou, že brakteáty byly raženy ve více velikostech a měly tedy větší možnost flexibility k ceně zboží než denáry. Lze ovšem předpokládat problematiku při koupi malého množství zboží, kdy jedinec nemohl zaplatit jeden brakteát či denár, tedy jednu peněžní jednotku, za zboží nízké ceny, např. při koupi jednoho korálku. Stejně tak se mohl vyskytovat problém při koupi velkého množství zboží. Normální člověk u sebe nenosil desítky denárů, které byly potřeba na koupi dražšího zboží např. statku. Pravděpodobně se tedy mimo brakteátů a denárů platilo i surovým kovem a nezdědka kdy fungovala barterová směna. Avšak součástí grošové reformy bylo zrušení platby v surovém kovu. Jak tedy vyřešit problém s použitím pražského groše při nákupu drahého resp. příliš levného zboží?

Jak již bylo řečeno, představoval pražský groš díky velkému množství stříbra, které obsahoval, poměrně cennou minci. Jako základní jednotka byl tedy stanoven pražský groš a od něho se odvíjeli „drobné“, tedy jeho části. Je tomu naopak než v dnešní době, kdy základní jednotkou je koruna a často používáme její násobky, např. pětikoruna, stokoruna a tisícikoruna. Díky vysoké hodnotě groše nebylo zapotřebí násobků groše, ale právě jeho částí.

Společně s pražským grošem byl již roku 1300 ražen parvus – malý peníz, který tvořil hlavní oběživo mezi nejširšími vrstvami obyvatelstva. Představoval jednu dvanáctinu

---

²⁷ HÁSKOVÁ, Jarmila a kol. VE SPOLUPRÁCI S ČESKOU NÁRODNÍ BANKOU. *Peníze v českých zemích do roku 1919*. 1. vydání. Ostrava: NUGA, 1996. ISBN 8085903040. s. 53-59

z pražského groše a byl jeho dokonalou miniaturou. Tato mince byla ražena do roku 1383 a po svou existenci mnohokrát změnila název a hodnotu. Nelineárnost mezi malou platební schopností parvu a vysokými ražebními náklady byla řešena snižováním jeho jakosti, tedy obsahu drahého kovu. Postupem času se tedy místo jedné dvanáctiny počítal parvus jako jedna osmnáctina, mnohdy i méně. Roku 1327 došlo ke zhoršení mince na tolik, že lze mluvit o první **inflaci** na našem území. Inflaci se rozumí růst všeobecné cenové hladiny, jinak řečeno klesání skutečné hodnoty mince. Tímto ekonomickým jevem byla nejvíce postižena převážně chudina a městské obyvatelstvo. Jednak těmto lidem byly vypláceny mzdy v měně jakostních mincích, a jednak docházelo k růstu cen a to při relativní stabilitě mezd. Z historie je známa spousta nepokojů a povstání, které byly inflací způsobeny. Je logické, že panovník se snažil těmto nepokojům předcházet a stabilizovat ceny. Jednou z možností, jak nehýbat cenami, bylo stanovení maximální hranice ceny u některých výrobků a služeb. Druhou možností byla změna emise mincí nízkého nominálu. Proto se od 40. do 80. let 14. století razila dutá mince, která nevyžadovala vysokých nákladů na vyražení. Jedná se o duté haléře (parvy), které byly raženy brakteátovou technikou. Tím, že byly mince raženy jednostranně a jedním úderem se dalo vyrazit hned několik mincí, byly náklady oproti klasické ražbě parvů minimální. Dalšími mincemi, které byly v období pražského groše raženy, jsou půlgroše, čtyřhranné haléře, dvoustranné haléře, flůtky atd. Tyto mince mají společné to, že jsou zlomkovou částí pražského groše a razily se vždy za vlády konkrétního panovníka, na konkrétním území nebo pod vlivem společenských změn. Např. flůtek je drobná mince, která byla raženo v Praze za husitských válek. Tehdejší mincovna v Kutně Hoře byla ovládána katolickou stranou, a proto si husité zvolili mincovnu v Praze. Právem lze označit flůtky jako první kreditní platidlo na našem území, neboť jejich obsah stříbra k mědi činil zanedbatelnou jednu tisícinu. Staré letopisy české o těchto mincích píší: „...*A potom, když se jim nedostávalo stříbro, dělali peníze z pouhé mědi ... a těm říkali flůtky.*“²⁸ Mimo české mince na našem území samozřejmě nelze opomenout ani zahraniční mince, hlavně rakouské feniky.^{28,29}

2.2.4 Zlaté mince

Závěrem tohoto období je nutné zmínit ještě jednu samostatnou kategorii mincí. Jedná se o zlaté mince, florény, které začal razit Jan Lucemburský a dukáty, které se od té doby v nepravidelných intervalech razí pod záštitou různých panovníků až do dneška. Česká

---

²⁸ HÁSKOVÁ, Jarmila a kol. VE SPOLUPRÁCI S ČESKOU NÁRODNÍ BANKOU. *Peníze v českých zemích do roku 1919*. 1. vydání. Ostrava: NUGA, 1996. ISBN 8085903040. s. 52-54

²⁹ JUREČKA, Václav. *Makroekonomie*. Praha: Grada Publishing, 2010. ISBN 8024732580. s. 112

republika neoplývá nerostným bohatstvím v podobě zlata, a proto se zlatých mincí nikdy nerazilo mnoho a měnový systém se opíral hlavně o mince ze stříbra. Zlaté mince jsou, co do počtu vyražených kusů a užití na domácím trhu v porovnání s ostatními ražbami, naprosto zanedbatelné. Plní spíše funkci mocenskou, konkurenční a reprezentativní. Jejich ražbu započal již zmíněný Jan Lucemburský a během grošového období byla ražba několikrát pozastavena a zase obnovena. Dukáty byly raženy na více místech (Kutná Hora, Jílové, Praha). Motiv svatého Václava a českého lva vydržel až do roku 1612, kdy se na dukátech poprvé objevily značky mincmistrů. Díky nepotřebě razit větší množství zlatých mincí nedochází u dukátů ke snižování obsahu drahého kovu, to znamená, že dukáty si drží svou jakost. Toto je důležitý poznatek, protože lze podle hodnoty dukátu poměrně spolehlivě zjistit, jak klesala a stoupala jeho hodnota a tedy konkurenceschopnost ostatních mincoven v jednotlivých obdobích. Ve 20. letech 14. století je kurs k jednomu florénu 13 až 14 grošů, později 17 i více. Pro srovnání ve druhé polovině 15. století se pohyboval kurs dukátu ke groši od 24 až do 70 grošů za jeden dukát. Ke stabilizaci hodnoty dukátu došlo až ve 40. letech 16. století, kdy průměrná cena v závislosti na místních trzích činila 30 grošů. Jak již bylo uvedeno, definitivní konec grošů nastává roku 1547, kdy je potlačeno stavovské povstání Ferdinandem I a české země se dostávají nejen do nového peněžního období, ale hlavně pod nadvládu Habsburků, což bude mít pro náš stát dalekosáhlé politické a hospodářské důsledky.³⁰

2.3 Tolarové období

Ani v tomto období nepřišla potřeba nového mincovního systému sama od sebe. Zavedení nové mince souvisí s nástupem rodu Habsburků na český trůn roku 1526, což je rod, který je z evropské historie velice známý. Již roku 1278 byl poražen český král Přemysl Otakar II habsburským knížetem Rudolfem. Přibližně od této doby se Habsburkové dále větví a zvětšují svůj vliv v jednotlivých zemích tehdejší Evropy. Po nástupu na český trůn tedy mají Habsburkové majoritní vliv i v ostatních státech. Z tohoto důvodu je nutné nahlížet na vznik tolaru z poněkud globálnějšího hlediska než doposud u denárů nebo u grošů. Co tedy potřeboval v první polovině 16. století evropský trh? Potřeboval minci vyšší hodnoty, která by byla adekvátní tehdejšímu ekonomickému vývoji. Vznikají nové vynálezy, přicházejí politické změny, vrcholí náboženské války v Německu dělením Svaté říše římské a

---

³⁰ HÁSKOVÁ, Jarmila a kol. VE SPOLUPRÁCI S ČESKOU NÁRODNÍ BANKOU. *Peníze v českých zemích do roku 1919*. 1. vydání. Ostrava: NUGA, 1996. ISBN 8085903040. s. 59-61

v neposlední řadě je ekonomika ovlivněna zámořskými objevy. Zlatých mincí, které by měli dostatečnou hodnotu na financování těchto i jiných aktivit, byl značný nedostatek. Proto trh vyžadoval adekvátní prostředek směny, který by mohl hodnotě zlatých mincí konkurovat. Věk tolaru v českých zemích, myšleno jako nejdůležitější ražené mince, trvá od roku 1526 do roku 1750. V polovině 18. století je zavedena nová dvacetizlatková měna, které je tolar součástí. Toto období bývá nazýváno obdobím konvenční měny. Roku 1848 končí období konvenční měny a nastupuje měna rakouská. V této práci jsou tyto tři období, éra tolaru, konvenční měna a rakouská měna, blíže popsány pod hlavičkou období tolarového.^{31,32}

2.3.1 Éra tolaru

Z výše popsaných důvodů se roku 1526, pod jménem Ferdinanda I., ve spojitosti s objevem nových ložisek stříbra v Jáchymově, začíná ražba tolaru. Ražba tolaru zcela zastínila kutnohorskou grošovou ražbu, která postupně doznívá a definitivně končí roku 1547. Roku 1539 se začíná tolar razit v pražské mincovně a roku 1543 spatřují světlo světa i první toлары ražené v Kutné Hoře. Proces decentralizace pokračuje i ve 2. polovině 16. století do mincoven v Českých Budějovicích, Krnově a Rychlebech. Do mincovního systému vstupují posléze i soukromé ražby předních šlechtických rodů.³³

Hlavním cílem panovníka Ferdinanda I. bylo sjednocení měny v habsburských zemích, za účelem zabránění pronikání méně kvalitní zahraniční měny na naše území. Výsledkem pokusu o sjednocení měny je, jak již bylo několikrát konstatováno, ukončení ražby pražského groše, který však plnil roli součásti oběživa až do poloviny 17. století. Pro běžnou směnu měl být pražský groš nahrazen bílým grošem. Ani jeden z Ferdinandových cílů však nebyl splněn – zahraniční mince dále pronikaly na náš trh a jednotný mincovní systém, ražba tolaru, byla narušena ražbou zlatníku a krejcarů. V roce 1573 byla obnovena ražba tolaru, jako hlavní peněžní jednotky. Hmotnost této mince činila 28,93 g a ryzost odpovídala 0,895. Společně s tolařem se začal znovu razit i bílý groš o hmotnosti 2,005 g a ryzosti 0,422. Roku 1576 se stává součástí měnového systému i malý groš, který činil jednu polovinu groše bílého. Zástupcem drobných stříbrných nominálů jsou i nadále bílé a malé peníze. Ustálený poměr v tomto období byl 1 tolar = 30 bílých grošů = 60 malých grošů = 210 bílých peněz = 420

---

³¹ VOREL, Petr. *Od pražského groše ke koruně české: Průvodce dějinami peněz v českých zemích*. Praha: Rybka Publishers, 2000. ISBN 8086182363. s. 112-114

³² VOREL, Petr. *Od českého tolaru ke světovému dolaru: Zrození tolaru a jeho cesta v evropském a světovém peněžním oběhu 16. - 20. století*. Praha: Rybka Publishers, 2003. ISBN 9788086182711. s. 72-79

³³ HALAČKA, Ivo. *Mince zemi Koruny české: 1526-1856*. 1. díl. Kroměříž: Česká numismatická společnost, 1987. ISBN 8090245250. s. 15

malých peněz. Je na místě brát v úvahu, že u všech ražeb spojených s tolarom je možné nalézt odchylku, která může dosahovat až 25 % průměrné hodnoty, a stále se tato „méně hodnotná mince“ nepovažovala za minci falešnou. Dále je nutné zmínit, že v pražské mincovně jsou nadále raženy české dukáty.³⁴

Éra tolaru je ukončena rokem 1750. Během přibližně 200 let, kdy byla na našem území tolarová měna prosazována, prošla mnoha změnami a jedná se o velmi rozmanitou měnu. Tím, že naše území bylo součástí Rakouska Uherska, tak se zde celkem běžně vyskytovaly ražby „zahraniční“, např. Saské, Bavorské... Vlivem decentralizace se do peněžního systému zahrnují i soukromé ražby, které měly v různých obdobích různý podíl v celkovém oběživu, jedná se např. o ražbu Albrechta z Valdštejna, mince rodu Eggenberků, biskupské ražby atd. Dalším komplikací pro dnešní numismatiky je prolínání drobných mincí, jako jsou krejcarová měna a drobná grošová měna. S tímto problémem souvisí i časté prolínání různých nominálů v závislosti na tom, jakou cenu měl zrovna mincovní kov a tedy, jak moc drobné mince bylo potřeba. V této éře se proto zcela běžně setkáváme s nominály, jako jsou různé části tolaru, násobky resp. části dukátu, půlkrejcar, krejcar, tříkrejcar, šestikrejcar, sedmikrejcar, patnáctikrejcar, čtyřadvacetikrejcar, grešle atd. Mince byly raženy v různých mincovnách a v různých obdobích. To znamená, že není výjimkou setkat se s přerušením a znovu obnovením ražby konkrétního nominálu v konkrétní mincovně. Díky nízkému obsahu drahého kovu v malých nominálech, rostla cena velkých stříbrných a zlatých mincí. Proto jsou známy roky, kdy se hlavní mincovní jednotky, tolar nebo dukát, nerazily vůbec. Aby toho nebylo málo, tak toto období je poznamenáno válkami, hlavně válkou třicetiletou. Mimo promísení českých a zahraničních mincí přinášejí války velké výdaje a tedy opět šetření na kvalitě mincí. Vlivem výdajů na třicetiletou válku a pozdější tažení proti Turkům dochází k celkovému úpadku státu, který vrcholí roku 1693 přiznáním státního úpadku až v řádu 25 %. Z výše uvedeného vyplývá, že orientovat se v tolarových ražbách není nic snadného a tuto výsadu má dnes jen několik předních českých numismatiků.

Na ražbách tolaru a dukátu, co do kvality a množství, je dokonale vidět provázanost mincovnictví s ekonomikou. Ve chvíli kdy stát upadá, je postižen válkou, trpí rozpory ve svých řadách, tak se úměrně snižuje kvalita i počet ražených mincí. Dalším jevem, který

---

³⁴ HÁSKOVÁ, Jarmila a kol. VE SPOLUPRÁCI S ČESKOU NÁRODNÍ BANKOU. *Peníze v českých zemích do roku 1919*. 1. vydání. Ostrava: NUGA, 1996. ISBN 8085903040. s. 63-75

začíná být na denním pořádku, je inflace, která kolísá v závislosti na množství mincovního kovu a znehodnocování resp. zhodnocování kvality ražených mincí.

2.3.2 Konvenční měna

Státoprávní změny, spojené s tímto obdobím, jako jsou centralizace, správní reformy a zásahy do ekonomické sféry, se odráží v peněžních reformách, pod kterými je podepsána Marie Terezie. Ta vydává několik patentů, které mají chránit domácí měnu před měnou zahraniční. Namátkou se jedná např. o patent zakazující vývoz domácích hrubých mincí a zlatého a stříbrného pagamentu ze země, dále patent o zákazu oběhu cizích mincí, nesplňujících dané normy nebo patent zakazující placení drobnými mincemi v zapečetěných pytlíčcích. Roku 1746 byl vydán rozsáhlý kursovní přehled evropských nominálů, tedy nominálů, s kterými se mohl člověk běžně setkat. Mincovní soustavu i nadále tvoří dukát, tolar, krejcar a grešle ve svých násobcích resp. částech. Stále více je zde vidět trend nahrazování zlata a stříbra méně cennými kovy, hlavně mědí. Vrcholným mezníkem tohoto období je nepochybně rok 1762. V tomto roce emituje banka první papírová platidla na našem území, tehdy nazývané jako bankocedule. Bankocedule byly vydávány v nominálech od 5 do 100, později do 1000 zlatých. Papírová platidla našla velice rychle své místo v tehdejší oběživu, představovala snadný zdroj příjmů pro státní pokladnu a mimo jiné zajistila pozitivní vývoj měnové stabilizace. Tato stabilita byla narušena na přelomu 18. a 19. století Napoleonskými válkami. V tomto období se začala projevovat nezbytnost ražby nových mincí, k vydržování armády. V důsledku toho dochází k obnovení činnosti pražské mincovny a zahájení ražby křížového tolaru. Ten sloužil hlavně pro výplatu žoldu bojujícím vojákům. Dlouhotrvající války proti Francii definitivně vyčerpaly státní pokladnu a surovinové zdroje státu. Z běžného oběhu se začaly vytrácet stříbrné mince a rostl počet bankocedulí. Inflační katastrofa vyvrcholila v roce 1809. Situace byla tak vážná, že nezbylo jiné řešení, než ji řešit úpadkem státu. Tento úpadek byl vyhlášen 15. března 1812 na území monarchie. Tímto patentem byla hodnota oběživa radikálně snížena. U bankocedulí a vyšších mincovních nominálů na jednu pětinu, nižší nominály zanikly úplně. Výsledkem inflace byla devalvace oběživa, která přinesla širokým vrstvám zbídačení. Tato událost vedla v postupném zotavování ke ztrátě důvěry v papírové oběživo a vyžadování obnovy ražby nominálu z drahých kovů. Nedostatek oběživa měl za následek vydávání tzv. **nouzových platidel**. Ty byly vydávány hlavně obchodníky, řemeslníky a podnikateli, kteří si tak usnadňovali

každodenní směnu. Tyto platidla byla zpravidla označena krejcarovou hodnotou na papíře, plátně, dřevě, kůži atd.^{35,36}

Konvenční měna končí s nástupem císaře Františka Josefa I. na náš trůn. Toto období přineslo našemu státu vynález papírového nominálu, který stále více potlačoval mincovnictví. Roku 1857 byla navždy zrušena pražská mincovna a tím byla uzavřena poslední kapitola historie českého mincovnictví, protože měna, která následuje, je měna rakouská.

2.3.3 Rakouská měna

Se jménem císaře Františka Josefa I jsou spojeny dvě mincovní reformy, přičemž první reforma nastolila tzv. rakouskou měnu. Hnacím koly této změny byla potřeba modernizace zastaralé konvenční měny a zároveň nutnost obnovení důvěry k papírovým platidlům u širších vrstev. I když císař učinil v měnové oblasti několik podstatných změn, např. roku 1852 zvýšil ryzost stříbrných mincí za účelem omezení hromadného vývozu do zahraničí a následného přerážení mincí, tak opravdový začátek reformy bývá spojován s rokem 1854. Jak již bylo řečeno, jedním z hlavních cílů byla obnova důvěry k papírovým platidlům. Toho mělo být dosaženo tak, že bylo zakázáno emitování dalších papírových peněz s nuceným oběhem ve spojitosti s povinností směnovat bankovky za drahý kov. Měnová politika tehdy směřovala ke **zlatému standardu**, tedy krytí měny drahým kovem. Ohledně mincovnictví, byla znovu zahájena emise plnohodnotných mincí, stejně jako tomu bylo v minulosti. Tento krok však vyřešil pouze část problematiky, protože mimo mincí, byly v oběhu také bankovky. Těch se začalo emitovat pouze takové množství, které bylo kryto drahým kovem. Hlavní měnovou jednotkou ve spolkových zemích se stává zlatý (florin), který obsahuje 100 dílů. Vedle toho na našem území figuruje ještě jedna měna, která se opírá o spolkový tolar a dále se dělí na 60 dílů (krejcarů). Soustavu platidel tedy tvořily ve svých dílech, resp. násobcích bankovky, spolkové toлары, zlatníky a drobné stříbrné a měděné mince.

2.4 Korunová měna

Počátek korunové měny je datován do roku 1892. Je tedy tomu již 122 let, co je znám tento pojem. Je samozřejmě, že za svou existenční éru prošla koruna řadou vývojových

---

³⁵ HÁSKOVÁ, Jarmila a kol. VE SPOLUPRÁCI S ČESKOU NÁRODNÍ BANKOU. *Peníze v českých zemích do roku 1919*. 1. vydání. Ostrava: NUGA, 1996. ISBN 8085903040. s. 77-87 a s. 89-99

³⁶ VOREL, Petr. *Od pražského groše ke koruně české: Průvodce dějinami peněz v českých zemích*. Praha: Rybka Publishers, 2000. ISBN 8086182363. s. 275-300

období. První období je provázané s existencí rakousko-uherského impéria, které bylo ukončeno první světovou válkou. Další datace korunové měny náleží do období meziválečného, období 2. světové války, totalitní období v naší zemi a konečně období koruny české.

2.4.1 Korunová měna v Rakousku-Uhersku

I pod touto reformou je podepsán císař František Josef I. Korunová měna měla řešit vzestup kursu rakouské měny a také pokles zisků z vývozu. Na konci 19. století vypadalo složení oběživa tak, že 50 % celkového oběhu tvořily bankovky, 40 % státovky a mince pokrývaly pouze 10 % oběživa. Nová měna byla vyhlášena 11. srpna 1892 se základní jednotkou korunou o sto haléřích. Předpokladem stability měny bylo umožnění volného pohybu (vývozu a dovozu). Ten byl zajištěn snadnou přeměnou zlata na domácí měnu a naopak. Převod na domácí měnu měl zaručit jednak nákup zlata bankou (za bankovky) a na druhé straně možnost ražby tuzemských zlatých mincí. Problémem bylo, že legislativně nebyla ošetřena jistota zpětného převodu. Jak již bylo uvedeno, hlavním oběživem byly bankovky a státovky. Aby ty byly směnitelné, potřebovala by banka dostatečně velký zlatý poklad, který neměla. Protože bankovky byly kryty přibližně z 54 % a státovky žádné krytí neměly, byl hlavním odpůrcem krytí státovek drahým kovem stát. V případě opaku by se logicky snížilo i krytí bankovek a následně by klesla jejich hodnota. Proti hodnotou toho, že bankovky nebyly směnitelné a státovky se začaly stahovat z oběhu, bylo hromadné vykupování zlata bankou a následné emitování zlatých mincí, tedy možnost čerpání zlaté mince, potažmo zlata, přímo z oběhu. Oproti minulosti tedy doznívá význam stříbra a hlavní roli drahého mincovního kovu zaujímá zlato. Mincovní soustavu tvořily zlaté desetikoruny, dvacetikoruny a stokoruny doplněné o drobné stříbrné koruny, dvoukoruny a pětikoruny. Drobné mince jsou zastoupeny měděnými jednohaléři, dvouhaléři, niklovými desetihaléři a dvacetihaléři. Nadále byla zachována i tradice obchodních mincí vysokých nominálů, hlavně dukátů. Tento měnový systém fungoval až do první světové války, kdy se opět opakovala historie. Nedostatek drahého kovu, stahování plnohodnotných mincí, chudnutí obyvatelstva, nahrazování drahého kovu nekvalitními materiály, nedostatek oběživa, vydávání nouzových platidel a ve svých extrémech jsou známy i případy návratu k naturální směně.³⁷

---

³⁷ HÁSKOVÁ, Jarmila a kol. VE SPOLUPRÁCI S ČESKOU NÁRODNÍ BANKOU. *Peníze v českých zemích do roku 1919*. 1. vydání. Ostrava: NUGA, 1996. ISBN 8085903040. s. 101-119

2.4.2 Meziválečné období

Po válce vzniká Československý stát, který přejímá rozvrácenou měnovou soustavu. Od této chvíle definitivně upadl význam mincí v roli oběživa a byl nahrazen bankovkami. Stejně jako upadl význam mincí, upadla i plnohodnota peněz. Vydávaly se již pouze platidla s kreditní hodnotou, tedy mince (bankovky), jejichž hodnotu určoval stát, nikoli obsah drahého kovu. Jejich emitentem na našem území byla až do roku 1923 Rakousko-uherská banka. Náš stát provedl roku 1919 odluku tím, že okolkoval stávající oběživo a začal vydávat státopky. Pro ražbu mincí byla obnovena činnost v kremnické mincovně. Postupem času probíhala obměna oběživa ve smyslu upuštění od rakousko-uherských symbolů, které byly nahrazeny symbolikou československou. Mincovní soustavu tvořily koruny společně s haléři ve svých násobcích. Mimo běžné oběživo je nutné zmínit také ražbu dukátů, která začala být spojována s tisíciletým výročím smrti českého knížete Václava. Dukáty byly opět raženy ze zlata, což mělo svůj význam. Zlatá mince symbolicky souvisely se zavedením krytí československé koruny zlatem a postupným smazáním státopkového dluhu. Ten byl způsoben nuceným oběhem již roku 1919.

Všeobecně lze meziválečné období prohlásit z hlediska měnové stability na našem území za stabilní. A to i přesto, že postupem času docházelo k devalvaci československé koruny. Roku 1929 byl teoretický kurz jedné koruny ke zlatu stanoven na 0,04458 g, v roce 1934 na 0,3715 g a v roce 1936 na 0,3121 g zlata. Tento ukazatel je však nutné brát s notnou dávkou rezervy, neboť se jedná pouze o strategický krok tehdejší finanční politiky a bylo naprosto nereálné přijít do banky a požádat o směnu platidla za zlato.

2.4.3 Období 2. světové války

Toto období je bezpochyby jedno z nejčernějších období v naší historii. Jak bylo již několikrát na příkladech ukázáno, tak měnový systém v naprosté většině případů dokonale odráží situaci a postavení konkrétního státu. Tento fakt se stává neměnným i pro toto období. Není přehnané tvrdit, že nechybělo mnoho a koruna byla zatracena a definitivně nahrazena německou měnou.

Z hlediska mincovní systému nastává toto období okupací Československa v roce 1939. V prvním roce protektorátu se uplatňoval stejný mincovní systém, jako v období předcházejícím s nepatrnými změnami. První změnu pocítily československé státopky. Ty byly emitovány v hodnotě jednokoruny a pětikoruny. Byla zanechána nominální hodnota, avšak stávající motiv byl nahrazen motivem novým, který měla v malíku nacistická

propaganda. Často se tedy lze setkat s motivy „vyšší rasy“ či nacistickou symbolikou. Na oko byla zanechána jako základní jednotka koruna, nikoli však československá, ale protektorátní. Tato měna připomínala samostatný měnový systém jen zdánlivě. Byla totiž pevně svázána německou markou. Představa samostatného směnného kurzu byla utopická, a proto byla její hodnota dána jednou desetinou marky. Naproti tomu kupní síla německé marky činila přibližně 6 Kč. Tady je jasné vidět, jak byl pro nás tento kurz nevýhodný a způsoboval drancování naší ekonomiky. Jednak se levně vyváželo a jednak se získané říšské marky stávaly aktivní a nikdy neuhrazenou pohledávkou. Pokud se vezmou v úvahu předchozí řádky, tak bylo zcela zbytečné zavádět nové mince. Jednak protože se s korunovou měnou do budoucna nepočítalo, a jednak se dostaly do našeho oběhu drobné německé feniky, které na protektorátním území byly zákonnými platidly. Kurz byl stanoven na 10 feniků za jednu korunu.

Naproti tomu na Slovensku dochází k brzké odluce od původní měny v období protektorátu. Od roku 1939 přestaly definitivně platit československé bankovky a mince a byly nahrazeny Korunou slovenskou (dále jen Ks). Hlavním rozdílem od protektorátní koruny bylo to, že Ks se stala samostatnou měnou s vlastním směnným kurzem. Její hodnota během války klesala, a tím se objevuje problematika a nutnost zavedení nové měny po konci 2. světové války, za účelem srovnání hodnoty Ks a „koruny českomoravské“.³⁸

2.4.4 Období mezi roky 1945-1989

Problémem, které toto období přineslo, bylo fungování několika peněžních systémů na našem území. Prvním krokem vedoucím ke sjednocení měny bylo okolkování některých slovenských bankovek v červenci 1945. V listopadu 1945 již lze hovořit o měnové reformě. Ta byla provedena tak, že každému byla poskytnuta náhrada v poměru 1:1 za odevzdané platné papírové peníze (protektorátní, kolkované slovenské bankovky a některé prvorepublikové poukázky). Na rozdíl od situace v roce 1919 měla tehdejší měnová politika připraveny státovky v hodnotě 500 a 1000 korun. Ty byly během války raženy v Londýně a 1. listopady byly prohlášeny za bankovky. V letech 1945-1950 k nim přibývaly domácí státovky a bankovky různých nominálů. Tento měnový systém fungoval na našem území až do roku 1953. Tento rok probíhá na našem území další reforma v oblasti peněžnictví. Tato reforma měla značný politický záměr a byla provedena pod záminkou zrušení přidělového systému

---

³⁸ VOREL, Petr. *Od pražského groše ke koruně české: Průvodce dějinami peněz v českých zemích*. Praha: Rybka Publishers, 2000. ISBN 8086182363. s. 417-430

hospodaření. Ve své podstatě připravila o většinu peněz, jak v hotovosti, tak i na účtech, většinu obyvatel. Nový zákon o peněžní reformě nabyl účinnosti 1. června 1953. Na výměnu veškerého oběživa byly vymezeny 4 dny. Kupní síla nových peněz byla stanovena poměrem 1:5. Tento poměr nepoznamenal ovšem jen oběživo, ale i mzdy, důchody, ceny zboží i bezhotovostní aktiva. Za 4 dny se stihlo vyměnit zhruba 10 % oběživa v tomto poměru, následných 90 % bylo vyměněno jen v poměru 1:50. Tímto krokem se definitivně vymazala stará měna a byla za ní namalována tlustá čára. O nominální i vzhledovou stránku nových peněz se postarala tehdejší komunistická vláda s předstihem v SSSR. Stará měna byla tedy nahrazena měnou novou takřka ze dne na den. Ta byla teoreticky kryta zlatem v poměru 1 Kč = 0,124426 g zlata. Opět se jedná pouze o statistický údaj vhodný zejména k přepočtu kurzů mezi jednotlivými státy východního bloku a kurzu koruna/rubl. Faktická směna peněz za zlato byla nereálná. Od roku 1953 do roku 1989 se již měna měnila pouze v reakci na aktuální situace. Např. změna státních symbolů, změna názvu státu, vyšší náročnost na ochranu bankovek atd.³⁹

2.4.5 Koruna česká

Sametovou revolucí začala nová historická éra naší země. Jelikož naše země, jako jedna z mála, nebyla postižena na přelom roku 1989-1990 dramatickou inflací a všeobecně zvládla dobře transformaci ekonomiky, nebylo nutné zavádět nový peněžní systém. Nadále se používalo socialistický peněz s drobnými niancemi. K 31. 12. 1992 zanikla na mapách ČSFR a vznikly dva samostatné státy. Krátkou dobu po rozdělení, na území obou států obíhala totožná platidla, která mohl každý občan nechat označit, lepeným nebo tištěným kolkem. Postupem času byla tato měna nahrazena měnou novou. Od 8. února 1993 se definitivně začíná psát éra Koruny české (dále jen Kč.) Mince a bankovky jsou raženy tak, jak je známe dnes. S rostoucí inflací, jak již bylo uvedeno, klesá hodnota peněz. Postupem času tedy byly definitivně odstraněny drobné mincovní nominály i bankovky nízkých hodnot. Proto se již v dnešní době nelze setkat se stejnými nominály jako v roce 1993.

Závěrem této podkapitoly se opět nabízí otázka, a co se stalo s dukáty? Jsou neustále raženy až do současnosti. Stejně jako v naprosté většině případů předchozích emisí ani v tomto „našem“ období neslouží jako oběživo. Razí se pouze z reprezentačních,

---

³⁹VOREL, Petr. *Od pražského groše ke koruně české: Průvodce dějinami peněz v českých zemích*. Praha: Rybka Publishers, 2000. ISBN 8086182363. s. 447-486

sběratelských a teoreticky i obchodních účelů. Tento fakt ovšem nemění nic na tom, že se jedná o oficiální platidla na území České republiky.⁴⁰

Dnešní doba je zcela odlišná od principů, které byly popsány v této práci, a které platily v minulosti. Drahý kov zcela ztratil význam v emisi peněz potažmo v běžném obchodu. Současný trend je takový, že státní poklad je věcí, s kterou stát běžně obchoduje, a pomalu už neslouží ani k teoretickému krytí peněz. Krásné vyšíváné měšce, které byly plné drobných plnohodnotných mincíček, jsou již minulostí. Stejně tak, je dnes umění nalézt člověka, který má plnou peněženku bankovek. Všechno toto nahradili peníze na účtech a jedna karta. Je otázkou, jaký vývoj v peněžní oblasti čeká naši zemi do budoucna. Přijme stát v dohledné době jednotnou evropskou měnu a tím udělá za korunovou měnou jednou pro vždy tečku? Přijde neočekávaná hyperinflace, která navrátí na nějaký čas naturální směnu? Najde se nějaký opravdu „šikovný hacker“, který dokáže, že mít měnu na účtech je nesmysl, tím že nevratně rozhází „rovnováhu“ mezi bankami a věřiteli? Variant, které mohou nastat, je mnoho. Peněžní systém je věc, která se neustále vyvíjí. Proto je spousta možných scénářů, kterými se bude následný vývoj řídit. Dnes je již známé, že v periodické tabulce prvků je nejbližší svým složením zlatu rtuť. Teoreticky je tedy možné umělou reakcí vyrobit i umělé zlato, třeba právě ze rtuti. To dává zlatým mincím určitou naději, že jim ještě neodzvonilo a jejich vrchol třeba ještě přijde. Je přeci jen lepší držet v ruce kvalitní zlatou minci, a být si jistý tím co mám, než mít plnou hlavu otazníků, jak zabezpečit své finanční prostředky proti jakémukoli znehodnocení.

Závěrem této kapitoly je uvedena tabulka, která shrnuje poznatky o jednotlivých historických obdobích a v souvislosti s tím demonstruje hlavní okolnosti vzniku resp. zániku konkrétních platidel (emisí).

---

⁴⁰ VOREL, Petr. *Od pražského groše ke koruně české: Průvodce dějinami peněz v českých zemích*. Praha: Rybka Publishers, 2000. ISBN 8086182363. s. 487-504

Tabulka 1: Vývoj platidel na našem území

Období		Základní směnný prostředek	Hlavní příčiny vzniku	Hlavní příčiny zániku	Ekonomické dopady	
PRAVĚK	D. kamenná	3,5 mil. - 2 200 př. Kr.	předmincovní platidla (ne kov)	vznik dělby práce a potřeba směny	dovednost zpracovat bronz	vznik obchodu a nepřímé směny
	D. bronzová	2 200 - 750 př. Kr.	předmincovní platidla (hřivny, kroužky)	lepší vlastnosti kovu jako všeobecného ekvivalentu	dovednost zpracovat kvalitnější kovy (železo)	znalost zpracování kovu
	D. železná	750 - 400 př. Kr.	přemincovní platidla (železné hřivny, pruty)	lepší vlastnosti železa než bronzu	formování civilizací, vynález prvních mincí	
	D. římská	400 př. Kr. - 400 n. l.	Římský Statér, Keltská duhovka	rozvoj starověkých civilizací, příchod keltů na naše území	rozpad Římského impéria, vyhnání Keltů	znalost mincí, první padělky
STŘEDOVĚK	O. bez mincí	400 - 970 n. l.	sekerovitá hřivna, šátečky	příchod Slovanů na naše území	vznik Přemyslovského státu	
	Denárové o.	970 - 1300 n. l.	denár, brakteát	rozvoj zahraničního obchodu	nekvalita mincí, nepraktičnost brakteátů	první měnové reformy, trend snižování kvality mincí
	Grošové o.	1300 - 1547 n. l.	pražský groš, florén, dukát	potřeba kvalitní mince, nová ložiska stříbra	nástup Habsburků na český trůn	inflace, devalvace, kreditní oběživo, nouzová platidla
NOVOVĚK	Tolarové o.	1526 - 1892 n. l.	tolar, zlatník, dukát	potřeba mince vysoké hodnoty, jednota mincovního systému	pokles významu mince v roli oběživa	vznik bankovek a státovek
	Korunová měna	1892 - 1918 n. l.	Rakouská koruna, dukát	emise zlatých mincí (možnost čerpání zlata z oběhu)	rozpad Rakouska-Uherska	konec českého mincovnictví, ztráta významu mince v oběhu
	Koruna československá	1918 - 1993 n. l.	Koruna československá,	vznik Československa	rozpad Československa	polooficiální měna, virtuální měna

			dukát			
	Koruna česká	od 1993	Koruna česká, dukát	osamostatnění České republiky	přijetí jednotného evropského systému?	

Zdroj: Vlastní zpracování

Pozn.: Uvedená období se nemusí nutně shodovat s historickou periodizací

3 VYBRANÉ ZVLÁŠTNOSTI VE VÝVOJI EMISÍ

Tato práce se velice stručně prokousala vývojem platidel od prvopočátku potřeby směny až po směnu ve 21. století. Následující kapitola má za úkol pouze dokreslit celkový obraz vývoje platebních prostředků, tím že se zaměří na jakési anomálie resp. zajímavosti, které s větším či menším úspěchem ovlivnily jednotlivá platidla. Těchto zajímavostí a otázek je samozřejmě celá řada, ale uvedeno jich může být pouze několik.

První otázka vzniká společně se vznikem obchodu. Ve chvíli kdy je člověk samozásobitelem, tak téměř směnu nepotřebuje. Když ano, tak v rámci jedné sociální skupiny (tlupy). Co ale bylo tím hybným krokem, že vznikla směna i mezi cizími tlupami? A to je řeč o obchodu na velké vzdálenosti. Koho prvního napadlo, nasbírat hromádku pazourků a jít s ní obchodovat do zemí, kde nikdy nebyl a kde nikdo neměl tušení, co tam na něj čeká? Přesto obchodník vyrazil na cestu, aby směnil pazourky například za medvědí kůži. Proč ale nezůstal u sebe doma a stejně jako ostatní si medvěda neuložil? Pravděpodobné řešení souvisí s migrací tehdejšího obyvatelstva a zvířat, kdy se jednotlivé tlupy zpravidla nechtěně setkávaly a tak vznikl prostor pro směnu a poznání nedostatku resp. přebytku konkrétního zboží. Nebo je pravda někde jinde a tehdejší „mezinárodní“ obchod založil slabý jedinec, který medvěda nedokázal ulovit a byl tedy nucen obchodovat, aby přežil?

Další zvláštnost, která zde bude uvedena, nás zavede do grošového období. Tato měna přinesla mimo jiné jednu zajímavost. Tou bylo to, že na mincích se poprvé začal uvádět rok. První mincí, raženou na českém území s rokem, byla vládní mince Vladislava II emitovaná v roce 1511. V porovnání s ostatními státy, je český stát se svým začátkem ražení roku na minci někde uprostřed. V Sasku se setkáváme s prvním letopočtem na minci již v roce 1457, a třeba v Anglii až v roce 1549. Další fakt, který byl úmyslně vynechán v grošovém období, je tzv. kontramarkování grošů. Jedná se o úmyslné označení pražského groše kontramarkou (značkou města). V dnešní době je známo cca 240 nejrůznějších kontramarek. Nelze stoprocentně říct, k čemu přesně taková kontramarka sloužila. Je možné, že pražský groš označený kontramarkou města, zaručoval možnost obchodování v konkrétním městě. Stejně tak mohla kontramarka zaručovat svému majiteli jakost jím nabízených mincí, nebo mohla kontramarka označovat jakost pouze jedné konkrétní mince. Ale proč známe kontramarky pouze z některých měst, a jenom u pražského groše a ne u jiných mincí? S definitivní teorií významu kontramarek, bude pravděpodobně nejlepší počkat na to, zda současné poznání

obohatí v nadcházejících letech archeologie případně numismatika, a bude možné formulovat jednoznačný závěr.⁴¹

Další období, ke kterému bude v této kapitole napsáno pár řádků, je období tolarové. V průběhu třicetileté války vzniklo tzv. Wittowo konsorcium. To využilo zmatku v habsburských řadách a pronajalo si za 6 milionu zlatých na 1 rok všechny mincovny v Čechách na Moravě a v Rakousku. Cesta, kterou po-té spravovalo konsorcium mincovny lze označit za zločinný. Razily se mince s nižším obsahem stříbra, než za které byly vydávány. Svévolně se měnil váhový základ. Tyto nekvalitní mince byly nadále používány, mimo široké vrstvy, členy konsorcia na úhradu svých dluhů a tím si pořádně plnili svou kapsu. Císařští úředníci se pokusili prošetřit tento zločin, avšak na vysoce postavené úředníky neměli ty správné páky a byli na ně krátkí. Potrestání byli následně všichni nevinní tím, že byla vyhlášena devalvace měny a hodnota peněz byla snížena na pouhou jednu desetinu. Aplikací této události na dnešní dobu je vidět, že historie se opakuje a i dnes existují podobné problémy s dohledáním a hlavně usvědčením viníků a také tím, kdo to ve finále odnese. Druhou zajímavou věcí, která se týká tolarového období, je způsob řešení zadluženosti. Po dlouhotrvajících válkách proti revoluční a napoleonské Francii byla zcela vyčerpána státní pokladna. Krok, kterým chtěl tehdejší císař zajistit přísun peněz do státní pokladny, byl při nejmenším hodně zvláštní. Roku 1809 nařídil, aby veřejnost odevzdala státu zlaté a stříbrné předměty za účelem ochrany měny. V případě, že by se historie opakovala a vrátil se absolutismus, tak stačí pouze nařídít povinnou platbu či daň, vybíranou konkrétně za účelem úhrady veřejného dluhu. Ten činil k 22. dubnu 2014, 22 hodině a 42 minutě 1 818 191 657 777 Kč, to tedy představuje přibližně 172 908 Kč na jednoho obyvatele.^{42,43,44}

Předposlední zastávka v tomto období nastíní emisi tzv. obchodních mincí. Zcela mimo soustavu platidel byly emitovány spolkové půlkoruny, koruny, dukáty, čtyřdukáty a konvenční tolary. Zajímavostí je to, že nebyl pevně stanovený kurs zlata ke stříbru. Tento kurs byl stanoven pouze aktuální poptávkou po zlatě. Mincemi se tedy mohlo platit pouze v případě, že se na tom obě protistrany dohodly. V tomto období ovšem nebyl internet ani ostatní média, která by mohla ohlašovat aktuální poptávkový kurs. Je tedy samozřejmé, že se

⁴¹ HÁSKOVÁ, Jarmila a kol. VE SPOLUPRÁCI S ČESKOU NÁRODNÍ BANKOU. *Peníze v českých zemích do roku 1919*. 1. vydání. Ostrava: NUGA, 1996. ISBN 8085903040. s. 54-55 a s. 59

⁴² Veřejný dluh. [online]. [cit. 2014-04-22]. Dostupné z: <http://www.verejnydluh.cz/>

⁴³ VANDAS, Jiří. *Mince a platidla*. Praha: Magnet-Press, 1994. ISBN 808547159. s. 84

⁴⁴ VOREL, Petr. *Od českého tolaru ke světovému dolaru: Zrození tolaru a jeho cesta v evropském a světovém peněžním oběhu 16. - 20. století*. Praha: Rybka Publishers, 2003. ISBN 9788086182711. s. 112-113

našla spousta lidí, kteří vyčkávali a těžili pouze z toho, že používali k obchodu zlatých mincí. Zlaté mince měly tu výhodu, že byly stahovány z oběhu za cenu zlata. Lze tedy hovořit u kurzovém zisku či kurzové ztrátě. Posledním zajímavostí v tomto období jsou tzv. pamětní mince. Tyto mince nejsou ničím novým pod sluncem, jejich počátky sahají totiž až do antiky. Na našem území se však ve velkém začíná razit tento druh mince až v období tolarovém. Všechny tuzemské a spolkové kurantní mince a mince obchodní mohly být raženy jako pamětní mince. Toto právo vyplývalo ze zákona. Vzhledem k různorodosti motivů, které se na pamětních mincích objevovaly, nebylo zcela jasné, co je mince nebo státní medaile. Proč ale razit mince, které ve své podstatě mincemi nejsou a pro platební účel se nepoužívají? Samozřejmě pro sběratelské účely. Ale na druhé straně se takto ražené mince již při svém emitování prodávaly za cenu, která výrazně převyšovala jejich nominální i reálnou hodnotu. Je tedy pravděpodobné, že jedním z hlavních důvodů proč se mince razily, bylo zvýšení zisku.⁴⁵

Cestou po proudu času je zastaveno u dalšího zajímavého mezníku. V roce 1919 po vzniku Československého státu se formovala nová měna. Tím, že se upouštělo od tradičních rakousko-uherských symbolů promítaných do obrazu mincí, lze předpokládat, že jednou z prvních věcí, která bude lidem vadit, a která tedy bude změněna, je název mincí. Náš stát byl jedinou zemí, která po rozpadu Rakouska-Uherska zůstala u názvu „Korunová měna“. I přesto, že ve stádiu příprav byla řada měn. Např. měna s názvem Sokol dospěla až do stadia zkušebních obrázků. Proč se tehdy upustilo od naprosté většiny rakousko-uherských symbolů, a zůstal název koruna, zůstává záhadou.⁴⁶

Další věcí, která je neméně zajímavá, je existence dalšího typu polooficiálních „peněz“ v totalitním systému. Řeč je o tzv. tuzexových bonech. Ve své podstatě se jednalo o poukázky, se kterými bylo možné nakupovat ve speciální síti prodejen Tuzex. Bony se mohly získat několika způsoby, nikoli však normální směnou mezi bonem a korunou. Z omezenosti samozřejmě vyplývá převyšování poptávky nad nabídkou. Zajímavá je, jak si tato potřeba zajistit bony našla cestu a postupně se vytvořil neoficiální kurz mezi „tuzexovou korunou“ a normální korunou. Zde je vidět, že ve chvíli, kdy není něco úplně legální a je to žádané, roste poptávané množství i cena. Všeobecně platí zákon klesající poptávky, tj. že s rostoucí cenou

---

⁴⁵ HÁSKOVÁ, Jarmila a kol. VE SPOLUPRÁCI S ČESKOU NÁRODNÍ BANKOU. *Peníze v českých zemích do roku 1919*. 1. vydání. Ostrava: NUGA, 1996. ISBN 8085903040. s. 97

⁴⁶ VOREL, Petr. *Od pražského groše ke koruně české: Průvodce dějinami peněz v českých zemích*. Praha: Rybka Publishers, 2000. ISBN 8086182363. s. 399

klesá poptávané množství. Ve chvíli, kdy tento zákon otočíme, zní tak, že se snižujícím se množstvím roste jeho cena. Tedy když stát něco zakáže, např. volný prodej bonů, logicky tedy stoupne jejich cena na černém trhu.^{47,48}

Otázka, jaká je nejcennější mince, je poměrně častá. Na úvod je vhodné říct, že tady se vrací pravidlo plnohodnotných mincí. Bývá tedy zvyklostí, že zlatá mince má zpravidla větší hodnotu než mince měděná. Jelikož se ale v dnešní době zlaté mince v podstatě nevyskytují, je nutné hledat „vzácné“ mince v mincích neplnohodnotných. Jejich vzácnost spočívá v anomálii způsobené tzv. chyborážbou, případně vzácností plynoucí, z nízkého počtu emitovaných kusů. Tak například vzácnost pětihaléře z roku 1924 je dána nízkým počtem jeho ražby právě v tomto roce a třeba vzácnost jedné koruny československé je dána tím, že je ražena v roce 1947 z jiného materiálu, než v ostatních letech. I v dnešní době se lze setkat s poměrně cennými mincemi. Při pohledu na dnešní desetikorunu v peněžence nese každá druhá letopočet 1993. V tomto roce však právě nastala chyborážba a přibližně 1000 kusů mincí je vyraženo anomálně. Na motivu mince byla zmenšena písmena KČ a čára je vyražena nad písmeny. A právě tato chyba dělá z běžné mince minci unikátní.⁴⁹

---

⁴⁷ VOREL, Petr. *Od pražského groše ke koruně české: Průvodce dějinami peněz v českých zemích*. Praha: Rybka Publishers, 2000. ISBN 8086182363. 463-465

⁴⁸ BUCHTA, Miroslav a Jolana VOLEJNÍKOVÁ. *Mikroekonomie pro bakalářské studium, první díl: Distanční opora*. druhé vydání. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2010. ISBN 9788073952914. s. 33-35

⁴⁹ Web o numismatice: vzácné současné mince. [online]. [cit. 2014-04-23]. Dostupné z: <http://numismatic.mypage.cz/menu/vzacne-soucasne-mince>

4 SROVNÁNÍ EMISÍ

Tato práce má za úkol okrajově přiblížit vývoj platidel na našem území. Představení v základních rysech již proběhlo a nyní se nabízí otázka, která emise byla nejlepší, resp. proslavila naši zemi nejvíce? Zodpovědět tuto otázku rozhodně není snadný úkol.

Na začátek je nutné stanovit hledisko, podle kterého má smysl jednotlivé emise porovnávat. Hledisko musí být vybrané tak, aby bylo objektivní. Rozhodně není na místě porovnávat dvě emise z hlediska objemu ražených mincí. Stejně tak je zcela bezpředmětné prohlásit, že nejúspěšnější emisí na našem území byla ta emise, která figurovala, jako hlavní měna našeho státu nejdéle.

O první české emisi lze hovořit až v období denárovém. Tím se nám zúžil okruh platidel o předmincovní platidla, římské a keltské mince. Zbývajících obdobími jsou denárové, grošové, tolarové, korunové a moderní doba. Prvním obdobím ve výčtu je období denárové. A i když toto období Přemyslovského státu bylo rozhodně jedním ze světlejších období v naší historii, není zcela na místě porovnávat tuto emisi s ostatními emisemi. Důvod je prostý. Tehdejší lidské poznání a vědění, tedy i mincovní systém, nebyly na takové úrovni, aby mohly být objektivně srovnávány se situacemi v následujících obdobích. Konkrétní vyspělost se projevovala v technologii mincovnictví, hornictví, infrastruktury, rozvoji obchodu a tedy i v potřebě počtu a kvalitě mincí. Pojmy jako inflace, deflace, krytí peněz státním pokladem nebo devalvace ještě nebyly definovány a sledovány tak, jak tomu bylo v následujících obdobích. Je tedy otázkou, zda případný větší resp. menší úspěch našeho státu na tehdejším evropském poli, by přinesl i rozkvět resp. úpadek mincovnictví.

Následující dvě období, grošové a tolarové, budou nyní přeskočeny a pozornost jim bude věnována v úplném závěru. Tím přichází řeč na korunovou potažmo současnou měnu. Porovnávat tuto měnu s ostatními emisemi by bylo opět bezpředmětné. Principy peněžnictví se změnilo natolik, že toto období se od ostatních liší kolosálně. Kvalita oběživa nehraje žádnou roli, krytí peněz je pouze teoretické, hodnota platidel je pouze kreditní a dnešní mincovnictví je zanedbatelným faktorem.

Z těchto výše uvedených důvodů se eliminují období denárové a období korunové měny. Zbývají tedy už jen dvě období, které k sobě mají nejbližší - grošové a tolarové.

4.1 Grošové období vs tolarové období

Obě tyto období mají společné základní technologické rysy. Opírají se o drahý kov (hlavně stříbro), hlavní roli v oběživu představují mince a obě období trvají téměř stejně dlouho. Pro lepší pochopení, proč je podobná časová trvanlivost tak důležitá, je uveden příklad. Představme si situaci, kdy v hospodě sedí 3 muži a celý svůj život hrají mariáš. Ten kdo vyhraje aktuální hru, udělá si na pivním tácku čárku. Když se podívají těsně před smrtí na své tácky a spočítají čárky, tak je jasné, že jeden musí vyhrát, protože má nejvíce čárek. Ale když se blíže podívají na své karty, které každý hráč během několika tisíce her držel v ruce, tak přijdou na to, že vlastně všichni hráči měli plus mínus stejné karty. Právě proto, že hráči hráli stejně dlouho, tak drželi přibližně stejné karty. Obdobné je to i u dvou srovnávaných období. Pokud se pomínou situační extrémů, tak obě období potkalo to samé. Sláva a věhlas, období válek, rozpory mezi vládnoucími rody, ražba jejich částí, výskyt měděných mincí a posléze znehodnocování a postupný úpadek. Které období ale zvítězilo a má tedy na svém pivním tácku více čárek?

Uskutečnění grošové i tolarové reformy doprovázelo objevení nových ložisek stříbra. V prvním případě v Kutné Hoře a ve druhém případě v Jáchymově. Pomínou-li se tedy okolnosti vzniku a zániku obou měn a budou se hledat rozdíly v jejich používání během svých období, narazí se na situace, které nepochybně mění historii. Těmito situacemi jsou války. Obě měny mají obdobnou situaci. Přibližně po 100 letech od svého zavedení sužovaly Evropu válečné konflikty. V případě grošové měny Husitské válka a v případě tolarové měny Třicetiletá válka. V následujících řádcích se tedy bude práce zabývat odlišnostmi a porovnáním jednotlivých kroků, které učinili v měnové oblasti tehdejší panovníci.

Husitské války vznikly jako důsledek několika faktorů. Začala se hlouběji projevovat krize evropského systému, nový král Václav IV nedokázal prosazovat adekvátní vládní politiku vůči knížectvím, stavům a církvi a mimo jiné ztratily české země vůdčí postavení jako centra Římské říše. Vše vyvrcholilo husitskými válkami, kde na jedné straně stály pražané, táborité a Žižkův husitský svaz a na straně druhé císař Zikmund, papežská kurie a říšská knížata. Trvalý válečný stav zapříčinil to, že pokladnice obou stran zněly prázdnotou. V dnešní době bohužel není dostatek konkrétních pramenů, které by věrohodně dokumentovaly tehdejší emisi. Jistým faktem je to, že se rapidně snižovala kvalita mincí. V této době existovaly 4 oficiální mincovny, vždy dvě pro každou znepřátelenou stranu. Pro husitskou stranu fungovala mincovna v Praze a Kutné Hoře a pro krále městská mincovna v Chebu a mincovna v Českém Krumlově. Jak to tak bývá, tak jedna strana pomlouvala druhou, že razí neplnohodnotné,

méně kvalitní mince. Inflační trendy a nedostatek drahého kovu se ovšem projeví až do takové míry, že obsah drahého kovu v mincích se rovnal jedné tisícině hmotnosti mince. Pražské groše se pravděpodobně razily i nadále v minimálním množství ale z běžného oběhu téměř vymizely. Hlavní mincí se stala čtyřhranná mince zvaná flútek. Tento flútek je označován za první kreditní platidlo na našem území, protože obsah drahého kovu v minci byl zcela minimální. Tato situace trvala na našem území až do poloviny 15. století, kdy obnovil mincovní systém panovník Ladislav a Jiří z Poděbrad.^{50,51}

Nyní bude blíže představena situace během třicetileté války. Dlouhodobé neshody vyústily v konflikt mezi stavovskou a panovnickou mocí v Čechách. Jeden tábor byl tvořen evangelickými stavy a druhý katolickým císařským dvorem. Válečné konflikty stojí mnoho peněz a nejinak tomu nebylo ani v tomto případě. Nelze se tedy divit, že politická situace se výrazně promítla i do vnější podoby a hodnoty peněz. Stavovská vláda vydává 28. června 1619 mincovní řád, kde zavádí novou soustavu domácích platidel. Tím přímo zavádí novou krejcarovou měnu a upouští od starší měny grošového typu. V soustavě platidel byly zanechány nižší nominály grošového, staršího typu, ale současně byly zavedeny nové krejcarové nominály vyšší hodnoty. I přesto se peněz v oběhu nedostávalo. Stát potřeboval rychle zvýšit oběživo, ale problémem bylo, že neměl dostatek prostředků, půjčit si nebylo kde a papírové peníze ještě nebyly známy. Proto měl dvě možnosti, které obě uplatnil. Nejprve zvýšil hodnotu již vydaných peněz a následně snížil obsah drahého kovu v minci. Ani tyto dva kroky ovšem nestačily, aby peněz v oběhu bylo dostatek. V lednu 1625 byla proto povolena platnost předválečných mincí, například za jeden pražský groš, ražený před rokem 1547, se platilo třemi krejcarý. Třicetiletá válka přinesla do mincovního systému ještě jednu inovaci. Jedná se o tzv. privátní ražbu, světskou a církevní, což lze chápat jako určitý proces decentralizace. Válka do českých zemí ovšem přinesla i mnoho zahraničních měn. Jak je tedy vidět, mincovní systém se od začátku a v průběhu války měnil zcela radikálně.

Po přiblížení grošové a tolarové emise v období válek lze tvrdit, že mírně navrch měly pražské groše, a to proto, že jejich platnost byla obnovena i během války třicetileté. Oproti tomu pro tolar mluví fakt, že ražba tolaru pokračovala i ve válečném období, kdy pražský groš

---

⁵⁰ HÁSKOVÁ, Jarmila a kol. VE SPOLUPRÁCI S ČESKOU NÁRODNÍ BANKOU. *Peníze v českých zemích do roku 1919*. 1. vydání. Ostrava: NUGA, 1996. ISBN 8085903040. s. 54 a s. 67-70

⁵¹ VOREL, Petr. *Od pražského groše ke koruně české: Průvodce dějinami peněz v českých zemích*. Praha: Rybka Publishers, 2000. ISBN 8086182363. s. 63-72 a s. 197-226

byl nahrazen flútkem. Jednoznačný závěr, která emise má na svém pomyslném pivním tácku více čárek, formulovat nelze. Co ovšem formulovat lze, je fakt, že sice může nastat situace, kdy má daná emise vliv na postavení konkrétního státu v historických souvislostech, ale mnohem častěji historie popisuje situace, kdy postavení konkrétního státu v historických souvislostech má vliv na peněžní systém a tedy na jednotlivé emise. Je tomu tedy zpravidla obráceně. Přesně tak, jak je vidět na situacích, které na našem území nastaly během Husitské resp. Třicetileté války. Jako další příklad, že v mnohých případech vyspělost peněžního systému nemusí ovlivňovat postavení státu, je období Velkomoravské říše. V tomto období se mince jako prostředek směny vůbec nepoužívaly a i přesto náš stát zaujímal jednu z předních příček evropského pole. A právě v důsledku vyspělosti státu se k začátku vlastní ražby na Velké Moravě schylovalo, ale díky hospodářským a politickým změnám k ní nedošlo.

5 ZÁVĚR

Cílem práce bylo zmapovat vývoj jednotlivých druhů platidel na našem území a vliv jednotlivých emisí na postavení našeho státu. Na začátku práce byly vymezeny některé základní pojmy, které byly pro pochopení problematiky klíčové. Následovala dlouhá chronologická cesta, která popisovala hlavní dějinné mezníky a změny ve směně. Začátek cesty byl u prvopočátku obchodu datovaného přibližně 80 000 př. n. l., následně došlo ke zdokonalení přímé směny a vznikla směna nepřímá. Postupem času se všeobecným ekvivalentem nepřímé směny staly kovy a otázka ražby prvních mincí, byla již za dveřmi. V prvních stoletích našeho letopočtu dozívá řecký resp. římský peněžní systém a začíná keltský. Po něm přišla éra, kdy obyvatelstvo českých zemí, hlavně Slované, mince vůbec neznaly. Teprve ke konci 10. století se začínají pod rouškou Přemyslovského státu razit první české mince - denáry. Tímto krokem se odstartovala bohatá éra českého mincovnictví. Po denárovém období přišlo grošové období, ve kterém české země proslavil pražský groš. Následovaly téměř 4 století, ve kterých hlavní obchodní mincí byl tolar, řeč je o tolarovém období. Tím se datace dostala až do konce 19. a počátku 20. století, kdy dozívá rekordně dlouhá vláda císaře Františka Josefa I (68 let), který přinesl Evropě korunovou měnu. Po vzniku Československa nastalo poměrně klidné a stabilní období z hlediska peněžní politiky. Toto období bylo ovšem narušeno 2. světovou válkou, kdy nechybělo moc, a korunová měna by se stala minulostí. Po druhé světové válce proběhla několik menších či větších peněžních reforem. Z hlediska dnešní doby je nejvýznamnější reforma z roku 1993, protože právě ta formulovala dnešní měnu. Po vstupu České republiky do Evropské unie se nabízejí dvě možnosti vývojového trendu peněžního systému. V prvním případě, kdyby se opakovala historie, tak přijme republika jako hlavní měnu Euro, a tak se naše země stane opět součástí jednotného evropského peněžního systému, jako tomu bylo např. v období tolarovém. Tehdy se taky razily ve většině evropských států tolary a i ty mezi sebou měly různé kurzy, tak jako je tomu zamýšleno s Eurem. Druhou možností je, že si Česká republika nechá jako určitý suverénní symbol svoji měnu. V nejbližších letech se měnová politika vydá právě touto cestou, protože nesplňujeme dlouhodobě všechna Maastrichtská kritéria, jejichž splnění je nezbytné pro přijetí Eura. Dnes se tímto problémem zabývá spousta předních ekonomů a je otázkou, zda přijetí Eura je v globálu přínosem či ne.

Následně se práce zaměřila na jakési zajímavosti, které jsou spojeny s peněžnictvím. Zajímavostí je samozřejmě mnoho, ale vybrány mohly být pouze ty nejvíce zajímavé.

Zjištěným poznatkem je větší či menší podobnost historie s dnešní dobou. Příklad „Historie se opakuje“ má tedy své reálné základy. Nejlépe je to vidět u potrestání resp. nepotrestání Wittova konsorcia za jejich zločiny a tím, kdo tuto situaci v konečných kalkulacích odnesl. Další podobností může být jednotný evropský platební systém, jehož myšlenky jsou známy již z dob Přemyslovských knížat.

Závěr práce řešil srovnání vybraných emisí. Při tomto porovnávání vyplynul závěr, že mnohem častěji docházelo k tomu, že postavení našeho státu v historických souvislostech mělo vliv na význam konkrétních emisí.

SEZNAM LITERATURY

1. BUCHTA, Miroslav a Jolana VOLEJNÍKOVÁ. *Mikroekonomie pro bakalářské studium, první díl: Distanční opora*. Druhé vydání. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2010. ISBN 9788073952914.
2. ČERNOHORSKÝ, Jan a Petr TEPLÝ. *Základy financí*. Praha: Grada Publishing, 2011. ISBN 9788024763693
3. HALAČKA, Ivo. *Mince zemí Koruny české: 1526-1856*. 1. díl. Kroměříž: Česká numismatická společnost, 1987. ISBN 8090245250.
4. HÁSKOVÁ, Jarmila a kol. *VE SPOLUPRÁCI S ČESKOU NÁRODNÍ BANKOU. Peníze v českých zemích do roku 1919*. 1. vydání. Ostrava: NUGA, 1996. ISBN 8085903040.
5. JUREČKA, Václav. *Makroekonomie*. Praha: Grada Publishing, 2010. ISBN 8024732580.
6. PETRÁŇ, Zdeněk a Pavel RADOMĚRSKÝ. *Encyklopedie české numismatiky*. První vydání. Praha 5: Libri, 1996. ISBN 8085983095.
7. ŠMERDA, Jan. *Denáry české a moravské*. Brno: Datel, 1996. ISBN 8090196101.
8. VANDAS, Jiří. *Mince a platidla*. Praha: Magnet-Press, 1994. ISBN 808547159.
9. Veřejný dluh. [online]. [cit. 2014-04-27]. Dostupné z: <http://www.verejnydluh.cz/>
10. VOREL, Petr. *Od českého tolaru ke světovému dolaru: Zrození tolaru a jeho cesta v evropském a světovém peněžním oběhu 16. - 20. století*. Praha: Rybka Publishers, 2003. ISBN 9788086182711.
11. VOREL, Petr. *Od pražského groše ke koruně české: Průvodce dějinami peněz v českých zemích*. Praha: Rybka Publishers, 2000. ISBN 8086182363.
12. Web o numismatice: vzácné současné mince. [online]. [cit. 2014-04-23]. Dostupné z: <http://numismatic.mypage.cz/menu/vzacne-soucasne-mince>